

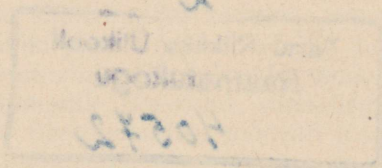
A. GREBNEV

**AJALEHETOIMETUSE
TÖÖ
ORGANISEERIMINE**

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1956

A. GREBNEV

AJALEHETOIMETUSE
TÖÖ
ORGANISEERIMINE

EESTI RIIKLIK KIRJASTUS
TALLINN 1956

Originaali tiitel:

А. Гребнев

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ РЕДАКЦИИ ГАЗЕТЫ

Госполитиздат 1953 г.

Tõlkinud V. Lukk

2

SISSEJUHATUS

Kommunistliku partei XX kongress relvastas nõukogude rahva kommunismi ülesehitamise laialdase programmiga. Partei poliitika on suunatud tööliklassi ja kolhoositalurahva murdmatu liidu, meie maa rahvaste vennaliku sõpruse edasisele tugevdamisele, sotsialistliku riigi majanduse ja kaitsevõime igakülgselise kõvendamisele. Meie partei seaduseks on väsimatult hoolitseda rahva hüvangu eest, tema materiaalsete ja kultuuriliste vajaduste maksimaalse rahuldamise eest, sotsialistliku kodumaa edasise õitsengu eest.

Partei põhikirjas on öeldud: «Nüüd seisavad Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei peaülesanded selles, et ehitada üles kommunistlik ühiskond sotsialismilt kommunismile järkjärgulise ülemineku teel, pidevalt tõsta ühiskonna materiaalset ja kultuurilist taset, kasvatada ühiskonna liikmeid internatsionalismi vaimus ja kõigi maade töörahvaga vennalike sidemete loomise vaimus, igati tugevdada Nõukogude kodumaa aktiivset kaitset tema vaenlaste agressiivse tegevuse vastu.»

Nende suurte ülesannete valguses kasvab mõõtmatult partei ideoloogilise töö tähtsus. Kommunismi ülesehitamise ülesannete lahendamine oleneb suurel määral partei ideoloogilise töö edasistest edusammudest, nõukogude inimeste sotsialistliku teadlikkuse kasvust.

Üheks põhiliseks eeltingimuseks üleminekul kommunismile on ühiskonna niisugune kultuuriline tõus, mis kindlustaks kõigile ühiskonna liikmetele nende füüsiliste ja vaimsete võimete igakülgselise arenemise, võimaluse omandada haridus, mis on küllaldane selleks, et saada ühiskonna arendamise aktiivseteks tegelasteks.

Partei ideoloogilises töös kuulub tähtsaim osa ühiskonna kultuurilisele ümberkasvatamisele, töötajate kommunistliku teadlikkuse arendamisele ja nõukogude inimeste teadvuse puhastamisele kapitalismi igandeist, vana ühiskonna traditsioonidest ja eelarvamustest. Ideoloogilise töö ülesandeks on kasvatada rahvahulkades kõrget teadlikkust ühiskondlikest kohustustest, kasvatada töötajaid nõukogude patriotismi ja rahvaste sõpruse vaimus, riiklike huvide eest hoolitsemise vaimus, täiustada nõukogude inimeste parimaid omadusi — usku meie ürituse võitmatusse, valmisolekut ja oskust ületada ükskõik missuguseid raskusi.

NLKP Keskkomitee aruandes partei XX kongressile ütles N. S. Hruštšov:

«Tõsta kõrgemale kõigi parteiorganisatsioonide ideoloogilise töö tase, suunata see töö kommunismi ülesehitamise praktiliste ülesannete lahendamisele; tagada teooria ja partei ajalooliste kogemuste loominguine omandamine kommunistide poolt; suurendada valvsust ideoloogilise töö alal, pidada leppimatut võitlust kodanliku ideoloogia vastu; intensiivistada tööd rahvahulkade kommunistliku kasvatamise alal ning kapitalismi igandite väljajuurimiseks inimeste teadvusest; kasutada selleks täielikumalt ja aktiivsemalt kõiki ideelise mõjutamise vahendeid — propagandat, agitatsiooni, ajakirjandust, raadiot, kultuurhariduslikke organisatsioone ja asutusi, teadust, kirjandust ja kunsti.»¹

Ideoloogilise töö tõstmise võimsaks vahendiks on ajakirjandus, mis omab ülisuurt tähtsust rahvahulkade kommunistlikul kasvatamisel. Meie ajakirjandus viib rahvahulkadesse marksismi-leninismi suuri ideesid, on asendamatuks tööriistaks ideoloogilise töö juhtimisel. Ajakirjandus on kõige tugevam relv, mille abil partei iga päev ja iga tund räägib tööliklassi ja rahvahulkadega neile omases keeles. Partei hoolitseb väsimatult selle eest, et ajakirjandus kui kollektiivne propagandist, agitaator ja organisaator muutuks päevast päeva täiuslikumaks.

Ajaleht on parteiorganisatsiooni käes tugev relv. Hästi koostatud ajaleht võimaldab parteikomiteel edukalt juhtida majanduslikku ja kultuurilist ülesehitustööd, tõsta parteiorganisatsioonilise ja partei-poliitilise töö taset, igati aren-

¹ N. S. Hruštšov, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee aruanne partei XX kongressile, Tallinn, 1956, lk 128.

dada enesekriitikat ja altpoolt tulevat kriitikat, pidevalt tugevdada sidet massidega.

Kohalike parteiorganisatsioonide üheks tähtsamaks ülesandeks on nõukogude ajakirjanduse edasine tugevdamine ja arendamine, tema ideelise taseme tõstmine, ajalehe osa kõvendamine meie maa poliitilises, majanduslikus ja kultuurilises elus.

Iga ajalehe edukas tegevus oleneb suurel määral sellest, kuivõrd õigesti on organiseeritud toimetuse töö, kuivõrd hästi on korraldatud kogu ajalehe väljaandmise töö.

Kommunistlik partei on alati omistanud määratu suurt tähtsust organisatsioonilisele tööle, alla kriipsutades, et mistahes töö edu oleneb suurel määral selle õigesti organiseerimisest, inimeste valikust ja täitmise kontrollist. Partei hoolditseb pidevalt selle eest, et organisatsiooniline töö, tema vormid ja meetodid vastaksid partei poliitilise joone nõuetele, et organisatsiooniline juhtimine kindlustaks täies ulatuses partei otsuste elluviimist.

Ajalehe väljaandmine on suur ja vastutusrikas parteiline ülesanne. Ajalehetoimetuse käsutuses on toimetuse aparaat ja kirjasaatjate võrk. Olles arvukate niitide kaudu seotud rahvahulkadega, on toimetuse ülesandeks tõmmata ajakirjanduse tööle kaasa laialdane autorite aktiiv. Loomulik, et kõik see nõuab toimetuse töö õiget organiseerimist.

Võib kindlasti öelda: kui toimetuse ja kõik toimetuse aparaadi lülid töötavad täpselt ja kooskõlastatult, loovalt, on edu ajalehe töös kindlustatud, ja, vastupidi, kui toimetuses õitsevad organiseerimatus ja nokitsemine, kui ei ole kooskõla töös, siis on nurjumised ja läbikukkumised, tõsised puudused ja lõugad vältimatud. Sellepärast ongi toimetuse töö õige organiseerimise ja planeerimise küsimustel suur tähtsus iga trükiväljaande, eriti aga ajalehe jaoks.

AJALEHETOIMETUSE TÖÖ ORGANISEERIMISE PÕHIPRINTSIIBID

Kommunistliku partei suur juht V. I. Lenin, bolševistlike ajalehtede rajaja ja esimene toimetaja, andis suurepäraselt eeskuju, kuidas juhtida parteilist ajakirjandust, kuidas korraldada ja organiseerida toimetuse tööd. Parteil on olemas Lenini täielikud juhtnõupid kõigis ajalehe töö juhtimise küsimustes.

Kommunistliku ajakirjanduse tööküsimuste lahendamisel, sealhulgas tema organisatsioonilise töö korraldamisel, lähtub partei ennekõike meie ajakirjanduse põhiprintsiibist — tema parteilisusest.

Bolševistlikus ajalehes «Novaja Žizn» 1905. a. novembris ilmunud artiklis «Partei organisatsioon ja parteiline kirjandus» näitas V. I. Lenin, et kirjandus ei või olla parteitu, et ta peab olema proletariaadi üldise ürituse tähtsaks koostisosaks. Lenin kirjutas: «Kirjandus peab saama parteiliseks. Vastukaaluks kodanlikele kommetele, vastukaaluks kodanlikule eraettevõtjate, äritsejate kirjandusele, vastukaaluks kodanlikule kirjanduslikule karjermile ja individualismile, «härrasrahismile» ja kasude tagaajamisele, — peab sotsialistlik proletariaat üles seadma parteilise kirjanduse põhimõtte, arendama seda põhimõtet ja selle võimalikult täielikult ja terviklikult kujul ellu viima.»¹ Lenin nõudis, et kirjanduslik tegevus peab tingimata ja lahutamatuks olema seotud sotsiaaldemokraatliku parteitöö teiste osadega, et ajalehed peavad olema parteiorganisatsioonide häälekandjad.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 10. kd., Tallinn, 1952, lk. 27.

V. I. Lenin näitas, et kodanlus teeb ajalehtedest kapitalistlikud ettevõtted, rikaste jaoks kerge teenistuse, tööliste petmise ja rumalakstegemise vahendid, rahva orjastamise vahendid. Kaasaegne kapitalistlik ajakirjandus teenib miljonäride ja miljardäride rahakoti huve, kõige jultunuma imperialistliku reaktsiooni huve. Vale ja laimu levitamine rahuleeri, demokraatia- ja sotsialismimaade kohta on saanud ajalehemonopolide igapäevaseks tööks. Müüdavad kodanlikud ajakirjanikud, ajalehtede gangsterid ja provokaatorid lähevad kõige nurjatumatele ja alatumatele kuritegudele. Nad võtavad osa imperialistlike riikide nina-meeste poolt organiseeritavatest spionaažidest, vandenõudest ja diversioonidest, kasutavad ajakirjandust sõjapsühhoosi õhutamiseks, inimeste mürgistamiseks inimvihkamise mürgiga.

Nõukogude ajakirjandus on puhtrahvalik ajakirjandus. Ta kasvatab oma lugejaid humanismi õilsatel printsiipidel, viib rahvahulkadesse marksismi-leninismi suuri ideid, võitleb väsimatult rahu ja rahvastevahelise sõpruse eest. Meie ajalehed paljastavad imperialismi kiskjalikku ideoloogiat, rahvaste röövimise ja orjastamise ideoloogiat, kodanliku ajakirjanduse müüdavust ja alatust, kõiki tema kuritegusid inimkonna ees. Kõrge ideelisus, oma isamaa ja rahvastevahelise rahuürituse ennastsalgav teenimine on nõukogude ajakirjanike kaadrit liikumapanevad jõud.

V. I. Lenin nõudis ajalehtedelt alati võitlevat parteilisust, kõrget ideelisust ja printsiipiaalsust. «Iskra» toimetuse teadaandes kirjutab V. I. Lenin: «Me ei kavatse teha oma häälekandjast lihtsat laoruumi mitmesugustele vaadetele. Vastupidi, me hakkame teda juhtima rangelt kindlaksmääratud suunas. Seda suunda võib väljendada sõnaga: marksism...»¹ Me tahame ideelist ajalehte, kriiputas Lenin alla ühes kirjas «Pravda» toimetusele 1913. aastal. Materdades likvidatorite häälekandjat selle pärast, et ta võitlust illegaalse marksistliku partei vastu maskeeris võltside fraasidega «ühtsusest», näitas Lenin, et teadlikele töölistele on igas ajakirjanduslikus väljaandes kallis enne kõike ja kõige rohkem tema printsiipiaalsus. «Ajakiri ilma suunata on absurdne, mõttetu, skandaalne ja kahjulik asi,» kirjutab V. I. Lenin A. M. Gorkile 1910. aastal.²

¹ V. I. Lenin, Teosed, 4. kd., Tallinn, 1950, lk. 315.

² V. I. Lenin, Teosed, 34. kd., Tallinn, 1955, lk. 392—393.

Iga ajalehe tegevuse põhiülesandeks on kõrgel hoida kommunistliku partei suurt ja võitmatut lippu, kaitsta marksistlik-leninlikku õpetust, teha see laiade rahvahulka omanduseks, juhinduda igas asjas ja alati partei poliitikast.

NSV Liidus on ammugi purustatud ja likvideeritud ekspuataatorlikud klassid. Meie maal on võitnud sotsialism, valitseb sotsialistlik ideoloogia, mille kindlaks aluseks on marksism-leninism. Kuid tuleb meeles pidada, et meil on veel säilinud kodanliku ideoloogia igandeid, eraomanduslikku psühholoogiat ja moraali, on säilinud kodanlike vaa- dete ja kodanliku moraali kandjaid — elavad inimesed, nõukogude rahva varjatud vaenlased. Need vaenlased saavad otsest toetust imperialistlike riikide poolt, nad kahjustavad ja teevad meile kurja.

Meie ajakirjanduse ülesandeks on väsimatult võidelda imperialistlike uue sõja õhutajate vastu, halastamatult paljastada kodanlikku ideoloogiat, kasvatada nõukogude inimesi poliitilise valvsuse vaimus, võidelda tõpluse, heasüdamlikkuse ja liberalismi vastu ideoloogiliste vigade ja moonutuste suhtes. Kõrge ideelisus, valvsus ja parteiline võitlusvaim peavad läbima iga ajalehe kogu tegevust.

Avastanud tõsiseid poliitilisi vigu ajakirjade «Zvezda» ja «Leningrad» juhtimises, näitas partei Keskkomitee oma otsuses 14. augustist 1946, et nende ajakirjade toimetused lubasid ideeliselt võõraste teoste sissetungimist, kiskusid alla ajakirjade ideelise taseme. Ajakirjade «Zvezda» ja «Leningrad» toimetuste vigade tuum seisis selles, et nende ajakirjade juhtivad töötajad ja esmajoones nende toimetajad unustasid, et meie ajakirjad, ükskõik kas nad on teaduslikud või kunstiajakirjad, ei või olla apoliitilised. Nad unustasid, et meie ajakirjad on Nõukogude riigi võimsaks vahendiks nõukogude inimeste kasvatamisel, et nad peavad oma töös juhinduma nõukogude korra elulisest alusest — tema poliitikast.

Ideetus ajakirjade toimetuste töös viis printsipiibitusse, liberalismi, põhjustas kriitika nürinemist. Partei Keskkomitee otsuses öeldakse:

«Ideelisuse puudumine «Zvezda» ja «Leningradi» juhtivate töötajate juures on viinud samuti selleni, et need töötajad on oma suhetele kirjanikega aluseks seadnud mitte nõukogude inimeste õige kasvatamise ja kirjanike tegevuse poliitilise suunamise huvid, vaid isiklikud, sõbramehe

huvid. Et mitte sõbramehelikke suhteid rikkuda, nürines kriitika. Kartusest solvata sõbramehi, lasti trükki ilmselt kõlbmatuid teoseid. Sedalaadi liberalism, mille juures rahva ja riigi huvid, meie noorsoo õige kasvatamise huvid tuuakse ohvriks sõbramehelikele suhetele ja mille juures summutatakse kriitika, viib selleni, et kirjanikud loobuvad end täiustamast, kaotavad oma vastutustunde rahva, riigi ja partei ees ega arene edasi.»

Ajakirjade «Zvezda» ja «Leningrad» töötajad vaatasid toimetuste kui mingisuguste postkastide peale, mis võtavad vastu mistahes käsikirju, mistahes teoseid ja suunavad need mehaaniliselt trükkimisele. See on meie ajakirjanduse töö printsiipide jämedaim rikkumine.

Partei õpetab meie kaadrit lepitamatult suhtuma leninismi ideoloogiale vaenulikesse avaldustesse, olema kõrgelt ideeline ja printsiipaalne. Ajakirjanduse töötajad peavad ennekõike hoolitsema avaldatavate materjalide kõrge ideelis-poliitilise taseme eest, lähenema mistahes teemale partei positsioonidelt. Sellele eesmärgile tuleb allutada toimetuse kogu organisatsiooniline töö.

Kõik meie ajalehed töötavad partei juhtimise ja kontrolli all. Partei põhikirjas on öeldud, et Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee määrab ametisse tema kontrolli all töötavate keskhäälekandjate toimetused ja kinnitab suuremate kohalike organisatsioonide parteihäälekandjate toimetused.

Vabariiklikud, krai-, oblasti-, ringkonna-, linna- ja rajooniajalehed on vastavate parteikomiteede häälekandjateks. Oblasti- ja kraikomitee, liiduvabariigi kommunistliku partei Keskkomitee määrab ametisse tema kontrolli all töötava parteihäälekandja toimetuse. Ringkonna-, linna- ja rajoonikomitee määrab ametisse tema juhtimise ja kontrolli all töötava häälekandja toimetuse.

Ajalehtede eduka tegevuse tähtsamaks tingimuseks on nende igapäevane ja konkreetne juhtimine parteikomiteede poolt. Parteiorganid on kohustatud pidevalt suunama ajalehtede tööd, hoolitsema nende sisu parandamise eest, tugevdama toimetusi poliitiliselt järeleproovitud ja kvalifitseeritud kaadriga, kes tunneb ja armastab ajalehe tööd ja on suuteline seda edasi viima. Parteiorganid peavad vaatama oma ajalehtedele kui trükisõna ja suulise propaganda ning agitatsiooni parandamise baasile, neie toetudes pidevalt ja aktiivselt mõjutama kõiki rahvahulkade poliitilise

kasvatamise alapid, tugevdama propaganda ja agitatsiooni parteilist juhtimist.

Töö ajalehes on üheks vastutusrikkamaks parteiliseks kohustuseks. Kõik ajakirjanduse alal töötajad — kommunistid ja parteitud — peavad meeles pidama, et nad täidavad suurt parteilist ja riiklikku ülesannet, mistõttu nad on kohustatud alati seisma partei ja valitsuse poolt nende ette seatud ülesannete kõrgusel.

Partei Keskkomitee nõuab parteiorganitelt, et nad pidevalt juhiks oma ajalehtede tööd, tungiks sügavalt nende sisusse, kontrolliks toimetuste tööd ja aitaks neil lahendada praktilisi küsimusi.

1945. aastal vastuvõetud partei Keskkomitee otsuses «Vabariiklike, krai- ja oblastiajalehtede kvaliteedi parandamisest ja nende mahu suurendamisest» kohustati liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteesid, partei krai- ja oblastikomiteesid tarvitusele võtma abinõusid ajalehtede sisu tõsiseks parandamiseks, nende muutmiseks töö käigus rahvahulkade poliitilise kasvatamise võitlusvahendiks, töötajate mobiliseerimiseks võitlusele sotsialistliku kodumaa võimsuse edasise tugevdamise eest, igati kasutama ajalehti kui rahvahulkade parteilise juhtimise tähtsaimat vahendit. Partei Keskkomitee tegi parteiorganitele ülesandeks osutada ajalehtedele pidevat abi, läbi vaadata ajalehtede tööplaanid, anda suunad vabariigi, krai ja oblasti elu tähtsamate küsimuste valgustamiseks, kindlustada toimetusi kvalifitseeritud töötajatega, võtta tarvitusele abinõud ajalehtede polügraafilise baasi parandamiseks.

1946. aastal vastuvõetud otsuses «Oblastiajalehtede «Molot» (Rostov Doni ääres), «Volžskaja Kommuna» (Kuibõševi linn) ja «Kurskaja Pravda» parandamise abinõudest» kohustas partei Keskkomitee oblastikomiteesid tarvitusele võtma järgmised abinõud oblastiajalehtede toimetuste tugevdamiseks ja nende juhtimise parandamiseks: suunata ajalehtede toimetustesse tööle kvalifitseeritud töötajaid toimetuste osakondade tugevdamiseks;

komplekteerida täielikult ajalehtede alatiste kirjasaatjate võrk rajoonides;

kinnitada iga kuu oblastikomitee bürool ajalehe tööplaan; kuulata ära oblastiajalehtede toimetajate aruanded partei oblastikomiteede bürool mitte harvemini kui kaks korda aastas, samuti praktiseerida toimetuste osakondade juhatajate aruannete ärakuulamist;

toimetuste organisatsioonilise töö tugevdamise ja ajalehtede sisu parandamise eesmärgil moodustada ajalehtede juures toimetuse kolleegiumid toimetuste juhtivatest töötajatest, tugevdades toimetuste kolleegiume kvalifitseeritud ja ettevalmistatud seltsimeestega.

Erakordselt tähtis juhend ajalehtede parteilise juhtimise küsimuses anti 1940. a. suvel vastu võetud partei Keskkomitee otsuses «Rajooniajalehtedest». Määrates kindlaks rajooniajalehtede ülesanded, kohustas Keskkomitee partei rajooni- ja linnakomiteede esimesi sekretäre isiklikult juhtima oma kohalikku ajalehte, pidevalt jälgima tema sisu ja suunama ajalehte rajooni ees seisvate järjekordsete poliitiliste ja majanduslike ülesannete lahendamisele, kindlustama ajalehe jaoks poliitiliselt ja kirjanduslikult haritud töötajate valikut.

Kogu toimetuse töö peab olema niiviisi organiseeritud, et ajaleht seisaks võimalikult lähedal parteikomiteele, et ta edukalt lahendaks tema ette seatud ülesandeid.

Ajalehe tööd juhib parteikomitee. Tema direktiivid on ajalehetoimetusele kohustuslikud. Toimetusel ei ole õigust vastandada ajalehte parteikomiteele. Seoses sellega tuleb meenutada 1939. a. partei Keskkomitee otsust ajalehe «Za Növõi Sever» toimetaja kohta. Selles otsuses on märgitud, et ajalehe toimetaja tegi ajalehes Komi partei oblastikomitee büroo otsuse kohta toimetuse «märkuse» avaldamisega jämeda vea, avades oblastiajalehe veergudel poleemika oblastikomitee vastu. Asetades ajalehe oblastikomitee vastu, rikkus toimetaja partei põhikirja, mille järgi parteikomitee juhib ja kontrollib ajalehte.

Partei Keskkomitee otsusest nähtub, et juhul kui toimetaja ei ole oblastikomiteega nõus, on tal vastavalt partei põhikirjale õigus asetada küsimus partei oblastikomitee ette, tungiva vajaduse korral aga isegi partei Keskkomitee ette, kuid toimetajal ei ole mingit õigust kasutada ajalehe veergusid oma vaidluste lahendamiseks oblastikomiteega. Partei Keskkomitee näitas tookord Komi oblastikomiteele, et ta toimis valesti, mitte reageerides toimetuse märkusele oblastikomitee otsuse kohta, mitte arutades seda küsimust oblastikomitee bürool. Ajalehe oblastikomiteele vastuseadmise eest võttis partei Keskkomitee toimetaja kohalt maha ja andis talle noomituse.

Kui parteikomitee teeb oma töös vigu, on toimetaja kohustatud parteikomiteed sellest informeerima, vajaduse

korral aga pöörduma kõrgemalseisvate parteiinstantside poole, kas või Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomiteeni. Ajaleht, juhindudes partei poliitikast, on kohustatud valvel seisma üldriiklike ja parteiliste huvide eest, otsustavalt võitlema parteijoone vähimategi moonutuste vastu.

Ajakirjanduse parteilisuse tähtsaimaks väljenduseks on kriitika ja enesekriitika. Meie ajakirjandus on enesekriitika ja altpoolt tuleva kriitika võimas tribüün.

Väsimatult kasvatab partei kaadrit, kes on võimeline lahendama mistahes küsimusi partei positsioonilt, kes tunneb marksismi-leninismi kriitilist meetodit, kes oma töös oskab kasutada kriitika ja enesekriitika relva. Partei õpetab, et enesekriitika ja eriti altpoolt tulev kriitika on peamine vahend, mille abil me saame avastada ja likvideerida töös esinevaid vigu ja puudusi.

Ajalehtede kohuseks on abistada parteiorganisatsioone enesekriitika ja altpoolt tuleva kriitika arendamisel, halastamatult võidelda nende kui partei õelaimate vaenlaste vastu, kes takistavad kriitika arendamist, summutavad kriitikat, kes lubavad kriitika pärast jälitamist ja tagakiusamist.

Igal ajalehe töötajal tuleb meeles pidada, et tõeline parteilisus on lahutamatult seotud kriitika ja enesekriitika arendamisega, et laiade hulkade aktiivne osavõtt võitlusest puudustega töös ja negatiivsete nähtustega meie ühiskondlikus elus on eredaks tunnistuseks nõukogude korra demokraatismist ja nõukogude inimeste kõrgest poliitilisest teadlikkusest. Ajalehed on kohustatud paljastama vigu ja puudusi partei-, majandus- ja nõukogude organisatsioonide töös, julgelt arendama altpoolt tulevat kriitikat, milles leiab oma väljenduse töötajate loominguiline initsiatiiv ja aktiivsus, nende hoolitsus Nõukogude riigi edasise tugevdamise eest.

Ajalehele pandud ülesannete edukas täitmine on võimalik siis, kui toimetaja ja parteikomitee kasvatavad toimetuse kollektiivi printsiipiaalse kriitika vaimus, töös esinevatesse vigadesse ja puudustesse ning partei ja riikliku distsipliini rikkumisse sallimatu suhtumise vaimus. Ajalehe-toimetuses ei saa töötada niisugused inimesed, kes vaikides mööda lähevad esinevatest puudustest, kes ilmutavad argust bürookraatide, tõlplaste, karjeristide, halturštšikute ja teiste paljastamisel.

Ajalehe kui kollektiivse propagandisti, agitaatori ja organisaatori tähtsaimaks ülesandeks on eesrindlike kogemuste üldistamine ja levitamine, mahajääjate kaasatõmbamine eesrindlaste tasemele.

Nõukogude sotsialistlikus ühiskonnas on eesrindlikud kogemused omandanud suure tähtsuse. Juba 1918. aastal kirjutas V. I. Lenin: «Just praegu me peame hoolitsema selle eest, et suur hulk erakordselt väärtuslikku materjali, mis on olemas nende kogemuste näol, mida on omandatud üksikutes linnades, üksikutes ettevõtetes, üksikutes küla-kogukondades tootmise uut moodi organiseerimisel, — et need kogemused saaksid rahvahulkade omaks.»¹ Lenin näitas, et partei peab muutma ajakirjanduse rahvahulkade majandusliku ümberkasvatamise vahendiks, tutvustama rahvahulki sellega, kuidas tuleb tööd uut moodi organiseerida.

Kommunismi ülesehitamise suur programm innustab nõukogude rahvast uutele töökangelastegadele. Päevast päeva laieneb sotsialistlik võistlus tööviljakuse tõstmise, uue tehnika juurutamise, toodangu kvaliteedi parandamise, range kokkuhoiurežiimi sisseviimise ja sisemiste reservide parema ärakasutamise eest.

Ajakirjanduse alal töötajate ülesandeks on jutustada nendest tööentusiäsmi sügavatest protsessidest, mis moodustavad sotsialistliku võistluse sisemise tõekeju. Ajakirjandus peab andma tõe truud pildi sellest, kuidas viiakse läbi võistlus rahvahulkade endi poolt, mida tunnevad töölisel, võisteldes üksteisega ja kirjutades alla lepingutele, kuidas töölisel peavad võistlust omaenda kalliks ürituseks.

Need ajakirjanduse ette seatud vastutusrikkad ülesanded saadakse edukalt lahendada ajalehetoimetuste töö õige organiseerimise korral, tingimusel, kui toimetus muutub eesrindlike kogemuste laboratooriumiks, kui õpitakse sügavalt tundma parimate ettevõtete, kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside tööd, tööstuse ja põllumajanduse eesrindlaste kogemusi.

Samasugused nõudmised esitatakse ajalehetele ka partei elu, nõukogude ja kultuurielu küsimuste valgustamisel, ametiühingute, komsomoli ja kõigi muude töötajate ühiskondlike organisatsioonide töö valgustamisel.

Üldistades ja levitades eesrindlikke kogemusi, on aja-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 27. kd., Tallinn, 1955, lk. 180.

lehed kohustatud aktiivselt toetama enesekriitikat ja alt-poolt tulevat kriitikat, otsustavalt avastama puudusi töös, paljastama bürokraate ja halturštšikuid, võitlema ükskõiksuse ja enesega rahulolu vastu, kriitika mõju tugevdamise eest.

Kommunistliku ajakirjanduse kui uut tüüpi ajakirjanduse üheks iseärasuseks on tema massilisus, rahvalik iseloom. Meie ajakirjandus on vajalikuks tööriistaks partei ja mas-side vahel, masside juhtimise tähtsaimaks vahendiks. Meie ajalehed luuakse töötajate laiade hulkade aktiivsel osavõtul.

Kommunistlik partei ei saa elada ja areneda, kui tal ei ole sidemeid parteitute massidega, kui ta neid sidemeid ei tugevda. Katkestamatu side rahvaga on Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei jõu ja võitmatuse allikas.

Määratu suurt osa meie partei sidemete tugevdamisel massidega on etendanud ja etendab ajakirjandus. Sotsia-listliku revolutsiooni ettevalmistamise aastail kasutas partei laialdaselt oma ajakirjandust tööliste organiseerimiseks, rahva hulgas agitatsiooni ja propaganda läbiviimiseks, mõju saavutamiseks rahvahulkades.

Niisama suur oli ajakirjanduse tähtsus partei sidemete laiendamisel ja tugevdamisel rahvaga ka pärast Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni võitu, sotsialismi üles-ehitamise perioodil. Ajakirjandus on tugevaimaks relvaks töötajate koondamisel partei ümber, tema kaudu juhtimisel.

Parteilisel juhtimisel tuleb silmas pidada kolme tingi-must.

Esiteks on vaja leida ühe või teise küsimuse õige lahendus. Kuid õiget lahendust ei ole võimalik leida rahvahul-kade kogemusi arvestamata, ilma juhtide ja rahva koge-musi ühendamata. Selle õige juhtimise tähtsaima tingimuse teostamisel on erakordselt suur osa täita ajakirjandusel. Meie ajalehed avaldavad rohkearvuliselt artikleid, tööliste, kolhoosnikute, spetsialistide, reakommunistide, partei- ja majanduse alal töötajate kirju, milledes üldistatakse ja antakse edasi paljude inimeste praktilise tegevuse kogemusi. Neil kogemustel on suur tähtsus kogu meie riikliku ja majandusliku ülesehitustöö jaoks.

Oige juhtimise teiseks tähtsamaks tingimuseks on vastu-võetud otsuste täitmise oskuslik organiseerimine. Kuid seda ei saa teha ilma rahvahulkade otsese abita. Ajakirjanduse ülesandeks on selgitada partei otsuste mõtet ja tähendust laiadele hulkadele, mobiliseerida neid otsuste edukaks

elluviimiseks. See aga muidugi ei tähenda, nagu tuleks ajalehed täita direktiivses vormis kirjutatud otsuste ja materjalidega. Ajaleht avaldab rahvahulkadele mõju, kasvatab ja organiseerib neid kõigi tema kasutuses olevate kirjanduslike žanride ja töövormidega. Ajaleht peab oskama tööliste, talupoegade ja intelligentsiga lihtsalt ja selgelt rääkida, peab oskama neile selgitada partei poliitikat, innustama neid partei poolt püstitatud ülesannete täitmisele.

Oige juhtimise kolmandaks tingimuseks on täitmise kontroll. Kuid seda pole võimalik organiseerida ilma rahvahulkade otsese abita. Selles suhtes hindab partei ajakirjandust kui ühiskondliku kontrolli ja enesekriitika ning alt-poolt tuleva kriitika arendamise vahendit.

Oma sidet massidega tugevdab partei, kasvatades töötajaid nõukogude patriotismi ja rahvaste sõpruse vaimus, kõrgete ja õilsate kommunistlike printsiipide vaimus. Partei kasutab laialdaselt ajakirjandust kui töötajate kommunistliku teadlikkuse tõstmise ja tugevdamise tähtsaimat vahendit, kui propaganda- ja agitatsioonitöö võimast relva.

Niisugused on need teed, need vaimsed niidid, millede abil partei ajakirjanduse kaudu tugevdab oma sidemeid laiade rahvahulkadega.

Massilisus on kommunistliku ajakirjanduse kogu tegevuse aluseks. Ilma tihedate sidemeteta linna ja maa töötajatega, lugejatega ja parteiorganisatsioonidega, ilma elu sügava tundmiseta ei saa teha head ajalehte. Ainult see ajaleht seisab oma ülesannete kõrgusel, kes päevast päeva oskab laiendada ja tugevdada sidemeid rahvahulkadega, suurendada oma autorite aktiivi.

Meie partei ajakirjandus on kogu oma ajaloo vältel tuginenud töötajate endi laialdasele osavõtule ajalehtede tööst. Lenin omistas alati suurt tähtsust partei liikmete, tööliste ja talupoegade kaasatõmbamisele ajalehe töösse, rahva seast kirjasaatjate kasvatamisele.

1904. aastal kirjutas V. I. Lenin: «See on eksiarvamus, nagu oleksid just literaadid ja ainult literaadid (selle sõna professionaalses mõttes) suutelised edukalt ajalehe tööst osa võtma; vastupidi, ajaleht on elav ja eluline siis, kui viie juhtiva ja pidevalt kirjutava literaadi kohta tuleb viissada ja viis tuhat kaastöölist, kes pole literaadid.»¹

Tööliste aktiivse osavõtu tähtsust proletaarse ajakirjan-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 7. kd., Tallinn, 1952, lk. 486.

duse tööst on rõhutatud ka ajalehe «Pravda» esimese numbriga juhtkirjas, kus on öeldud: «Töölised ärge rääkigu, et kirjutamine on neile «harjumatu» töö: töölised-kirjanemehed ei lange valmitena taevast alla, nad kujunevad ainult aegamööda, kirjanduslikus töös. On ainult vaja julgemini tööle asuda: korda paar komistada, siis aga õpidki kirjutama...»

Leninlik «Pravda» lõi juba oma kuulsusrikka revolutsioonilise tegevuse esimestest päevadest alates kõige tihedamad sidemed lugejatega. Ajalehe üleskutsele vastasid töölised üksmeelse kaastööga. Vahetpidamatu vooluna saabusid toimetusse kirjad. 5. mail 1914 teatas «Pravda», et aasta jooksul avaldati ajalehes üle 11 000 töölise kirja. «Pravda» kirjutas: «Kõige paremaks vastuseks küsimusele, missugune on tõeline side ajalehe ja töölishulkade vahel, võiksid olla need rohkearvulised töölissõnumid, mis on alati ajalehe käsutuses.»

Korduvalt naeris V. I. Lenin välja neid, kes suhtusid ajalehte pooleldi obloomovlikult, äritsemise printsibil: «kirjanik kirjutab, lugeja loeb». Ta kriipsutas alla, et ajalehetoimetus peab oma tööd nii korraldama, et tal igal pool oleksid oma kirjasaatjad, oma silmad. «Ajaleht,» kirjutas Lenin, «peab ise otsima, ise õigeaegselt leidma ja õigel ajal ära tooma teatud materjali. Ajaleht peab otsima ja leidma endale vajalikke sidemeid.»¹

Selleks et parandada ajalehe «Ekonomitšeskaja Zizn» tööd, tegi V. I. Lenin toimetusele ettepaneku organiseerida kohapeal kirjasaatjate võrk kommunistidest ja parteitutest seltsimeestest, anda rohkem ruumi kirjadele tehastest, kaevandustest, sovhoosidest, raudteedepoodest ja -töökodadest jne.

Need leninlikud juhtnõupid läbivad kõiki partei otsuseid ajakirjanduse töö küsimustes, on ajalehetoimetuste töö organisatsioonilise korraldamise aluseks. Partei nõuab igalt ajalehelt, et ta oleks tõeliselt massiline, et ta koondaks enda ümber laialdase autorite aktiivi töölise, talupoegade ja intelligentsi hulga, et ta pidevalt töötaks aktiiviga ning toetuks temale. See on tähtsamaks tingimuseks ajalehtede parandamisel, nende organiseeriva osa tõstmisel.

Ajalehetoimetuste töö organisatsiooniliste küsimuste kor-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 35. kd., Tallinn, 1955, lk. 38.

raldamisel on vaja lähtuda sellest, et toimetuse aparaat töötab võitlevalt, operatiivselt, asjatundlikult. Ajalehe töö ei kannata hallust, ühetoonilisust ja hilynemist. V. I. Lenin näitas, et ajaleht, mis jääb elust maha, on määratud hävinemisele. Ajaleht peab minema kõikide ees.

Parteikomitee ja toimetaja on kohustatud inimesi toimetuses nii tööle paigutama, et igaüks tunneks end omal kohal olevat ja tooks suurimat kasu. Niisugune kaadri paigutus, kui see on ühendatud pideva kontrolliga, võimaldab töötajatel paremini esile tuua oma teadmisi ja võimeid, initsiatiivi ja aktiivsust töös.

Meie maal on loodud ühtne ajakirjanduse süsteem. Selle süsteemi loomisel arvestati, et trükisõna tungiks kõige laiematesse rahvahulkadesse, et ajalehed võtaksid oma mõju alla kõik töötajate kihid.

Juba partei XII kongressi otsuses oli püstitatud järgmine ülesanne: «Iga põhilise lugejate kihi jaoks on vaja luua eriline ajalehetüüp. Omades terviklikku ajalehtede süsteemi, peab partei enam-vähem täpselt jaotama nende vahel tegevussfääri, et iga ajaleht orienteeruks peamiselt kindlatele lugejatele.»

Tänu partei pidevale tähelepanule ja juhtimisele kasvas nõukogude ajakirjandus jõudsalt. Meie maal antakse välja üle 8000 ajalehe ja ligi 1500 ajakirja ning muud perioodilist väljaannet. Ajalehtede ühekordne tiraaž ulatub rohkem kui 40 miljoni eksemplarini.

Tunduvalt rohkem kui kodanlikus Eestis ilmub ajalehti ja ajakirju Eesti NSV-s. Praegu antakse vabariigis välja 59 ajalehte, nendest 8 vene keeles. Ajalehtede ühekordne tiraaž on 385 000 eksemplari. Ajakirju ilmub meie vabariigis 12, neist 2 vene keeles. Nende ühekordne tiraaž ulatub 115 000 eksemplarini.

Peale keskajalehtede Moskvas antakse reas liiduvabariikides välja spetsiaalseid ajalehti tööstuse, põllumajanduse, kirjanduse, hariduse, meditsiini ja muudel aladel. Kohapeal ilmuvad vabariiklikud, krai-, oblasti-, ringkonna-, linna- ja rajooniajalehed. Moskvas, Leningradis, Kiiemis, Tbilisis, Tallinnas ja mujal antakse välja õhtulehti. Oma ajalehed on raudteedel, jõe- ja meretranspordil, tsiviilõhulaevastikus, Nõukogude armees.

Suurtes tööstusettevõtetes, ehitustel, ministriumides, ülikoolides, paljudes asutustes, reas sovhoosides ja kolhoosides antakse välja oma ajalehti. Vabariikides ja suurtes

oblastites ilmuvad komsomoliajalehed, reas vabariikides —
pioneeriajalehed.

Igal Nõukogude Liidus ilmuval kirjanduslikul väljaandel peab olema oma kindel koht üldises ülesehitustöös. Sellest aga järeldeb, et igal ajalehel peab olema oma nägu, oma ilme. Vastavalt ajalehtede tüüpidele lahendatakse ka toimetuse töö organiseerimise küsimused.

KOHALIKU AJALEHETOIMETUSE TÖÖ ORGANISEERIMINE

Ajalehetoimetuse struktuur ei ole ühesugune. See on ajalehe tüübist, vabariigi, krai ja oblasti erinevustest ning majandusest. Käesoleval ajal on vabariiklikes, krai- ja oblastiajalehtedes tüüpilisemaks järgmine struktuur.

Liiduvabariikide ajalehtedes — toimetuse sekretariaat, partei elu, propaganda-, nõukogude ehituse, tööstus- ja transpordi-, põllumajandus-, kultuuri-, kirjanduse- ja kunsti-, ajakirjanduse ülevaadete, kirjade ja informatsiooni-osakond.

Oblasti- ja kraiajalehtedes — toimetuse sekretariaat, partei elu, propaganda-, tööstus- ja transpordi-, põllumajandus-, kultuuri-, kirjade ja informatsiooniosakond.

Oma korrespondentide koosseis oblastilise jaotusega liiduvabariikide ajalehtede toimetustes on kindlaks määratud arvestusega kaks korrespondenti oblasti peale, oblastilise jaotuseta liiduvabariikide ajalehtedes, samuti krai- ja oblastiajalehtedes aga arvestusega üks korrespondent kahekolme rajooni peale.

Vaatleme järgnevalt oblasti-, krai- ja liiduvabariikliku ajalehetoimetuse üksikute lülide tööd.

Toimetaja. Toimetuse kolleegium

Edu ajalehe töös on sellest, kuivõrd kooskõlastatult, täpselt ja organiseeritult töötab toimetuse, kuivõrd kõrgel seisab kogu toimetuse töö ideeline tase. Kõrge ideelisuse, parteilise võitlusvaimu loob toimetuse töös ennekõike ajalehe toimetaja.

Toimetaja on poliitiline töötaja, kellele partei on usaldanud ideoloogilise töö tähtsaima ala. Toimetaja on pandud ajalehe etteotsa selleks, et ta suunaks poliitiliselt ja ideeliselt ajalehe sisu, et ta pidevalt juhiks kogu toimetuse tegevust. «Kõiki parteile kuuluvaid häälekandjaid,» kirjutas V. I. Lenin, «peavad toimetama usaldusväärsed kommunistid, kes on tõestanud oma ustavust proletaarse revolutsiooni üritusele.»¹

Toimetaja peab olema teoreetiliselt ette valmistatud, haritud inimene, kes väsimatult omandab marksismi-leninismi teooriat, hoolitseb oma kultuurilise silmaringi laiendamise eest. Toimetajal tuleb iga päev tegemist teha kõige mitmekesisemate parteilise, ideoloogilise, majandusliku ja teadusliku töö küsimustega. Ta peab nendest küsimustest õigesti aru saama, õigesti orienteeruma meie maa siseelu sündmustes ja välispoliitika küsimustes. Arusaadavalt peab toimetaja hästi tundma ajalehe tööd, järjekindlalt tõstma oma tööalast kvalifiktsiooni, pidades meeles leninlikku nõudmist selle kohta, et toimetaja peab alati valmis olema ise kirjutama.

Toimetaja kannab ajalehe eest täit vastutust parteikomitee ees. Ta peab olema printsiipaalne parteijoone läbiviimisel, kasvatama toimetuse kollektiivi poliitilise valvsuse vaimus. Partei on alati alla kriipsutanud mitte ainult toimetaja suurt vastutust, vaid ka parteilise ajakirjanduse iga töötaja vastutust. Ühes kirjas partei literaadile 1908. aastal märkis V. I. Lenin: «Vaadake siis, et Te ei unusta, et olete parteiajalehe kaastööline, ja ärge laske unustada seda ka neil, kes Teid ümbritsevad.»²

Toimetaja eduka töö vajalikuks tingimuseks on elu sügav tundmine, pidev ja tihe side parteiorganisatsioonidega, töötajatega, ajalehe aktiiviga. Toimetaja tähtsaimaks omanduseks on väärtusliku uue tunnetamine, oskus näidata ajalehe elavat initsiatiivi. M. I. Kalinin rääkis toimetaja osast järgmist:

«Kui tahate, et ajaleht ei oleks igav, et teda huviga loetakse, siis on vaja seista nende sündmuste keskel, milledes rahvahulgad elavad. Ja arusaadav, see toimetaja, kellel on selline anne, — vastata vajalikul momendil küsimustele,

¹ V. I. Lenin, Teosed, 31. kd., Tallinn, 1955, lk. 178.

² V. I. Lenin, Teosed, 34. kd., Tallinn, 1955, lk. 352.

mis puudutavad rahvahulki, — selle toimetaja ajalehel on alati suurim edu.

Missugune peab olema toimetaja, või õigemini — missugune peab olema toimetuse, missugune peab olema ajalehe kogu loov kollektiiv, et ajaleht oleks loetav, et ta oleks huvitav ja et näiteks ajalehe ilmumine erutaks inimesi? Meil suur hulk inimesi ostab ajalehte harjumuse järgi. Kuid on vaja, et peale harjumuse iga number oma ilmutamisega mõjuks nagu äratuskella helin hommikul, et ajaleht kohe viiks inimesi välja unisest olekust.

Esiteks peab toimetaja selgesti nägema neid eesmärke ja ülesandeid, mis ajaleht enda ette seab. Teiseks peab ta nende eesmärkide saavutamiseks iga päev välja mõtlema nende sündmuste ja küsimuste valgustamise uued vormid, milledega on momendil seotud kogu elanikkond...»¹

Toimetaja töö on vastutusrikas ja mitmekülgne. Sellepärast on väga tähtis õigesti organiseerida oma töö ja tööpäev. Seejuures tuleb toimetajal lähtuda sellest, et ta peab lugema kõiki materjale, mis lähevad ajalehte.

Olenevalt töö tingimustest, samuti materjalide iseloomust, määrab toimetaja kindlaks, missugused artiklid ja kirjad ta loeb originaalis, missugused veeru- või küljetõmmistel. Praktika näitab, et põhimaterjalid, mis on määratud avaldamiseks, on vaja lugeda originaalis, selleks et vältida suuri parandusi numbri väljaandmise järgmistes töötappides. Rajooni- või linnaajalehe toimetaja loeb kõik materjalid kuni nende ladumisele andmiseni.

Toimetaja tööpäevas peab olema ette nähtud aeg parteikomitee külastamiseks, posti läbivaatamiseks, ajalehe kaastöötajate ja autoritega vestlemiseks jne. Toimetaja kui toimetuse kollektiivi organisaator ja kasvataja on kohustatud toimetuse töötajad nii kohale paigutama, et igaüks saaks oma loomingulisi võimeid maksimaalselt kasutada. Toimetaja toimib valesi, kui ta püüab kõik ise teha, kui ta asendab teisi kaastöölisi, ei jäta endale aega lugemiseks ega enesetäiendamiseks.

Ajalehe toimetaja isiklikult vastutab ajalehe toimetamise eest, kuid see ei lülita mingil juhul välja kollektiivsust toimetuse töös. Meie ajakirjanduse tegevuse aluseks on just

¹ Kogumik «Bolševistlik ajakirjandus», II osa, Gospolitizdat, 1945, lk. 267 (v. k.).

tema kollektiivsus, toimetaja isikliku vastutuse ühendamine kollektiivse tööga ajalehe juures.

Lenini määratu suur tegevus bolševistlike ajalehtede esimese toimetajana on klassikaliseks eeskujuks selle kohta, kuidas toimetaja peab oma tööd organiseerima. Jutustades leninlike ajalehtede toimetuste miljööst märkis N. K. Krupskaja, et toimetuse tööle oli iseloomustavaks jooneks kollektiivsus. Iga artikkel arutati üksikasjaliselt läbi kogu toimetuse poolt. «Kõigis toimetustes,» kirjutas N. K. Krupskaja, «kuhu kuulus Vladimir Iljitš, etendas ta suurt juhtivat osa. Tegelikult tema juhtis ajalehti ja ajakirju. Kuid alati ta toetus kollektiivile.»¹

Seega kollektiivsus on iseloomustavaks eriomaduseks iga meie häälekandja toimetuse töös. Toimetaja kohuseks on tööd nii organiseerida, et toimetuse kujuneks loomingu- lise mõtte allikaks, et siin arutataks sügavalt läbi kõik ajalehe töö aktuaalsed küsimused, et iga kaastööline tunneks isiklikku vastutust kogu kollektiivi tegevuse eest.

Ajalehetoimetuse kollektiivse töö tähtsaimaks organiks on toimetuse kolleegium. Vastavalt partei Keskkomitee otsusele oblastiajalehtede «Molot», «Volžskaja Kommuna» ja «Kurskaja Pravda» (1946) töö kohta moodustati nendes ajalehtedes toimetuse kolleegiumid. Nende kogemused õigustasid end täiesti. Toimetuse kolleegiumid osutusid tõsisteks teguriteks toimetuste organisatsioonilisel tugevdamisel ja ajalehtede ideelis-poliitilise taseme tõstmisel.

Seda arvestades võttis partei Keskkomitee 1948. aastal vastu otsuse, milles ta kohustas liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteesid, krai- ja oblastikomiteesid moodustama oma häälekandjate juures kõige kvalifitseeritumaist ajakirjanikest, s. o. toimetuse juhtivaist töötajaist toimetuse kolleegiumid suurusega 5—7 inimest. Partei Keskkomitee määras kindlaks, et vabariiklike, krai- ja oblastiajalehtede toimetuste kolleegiumide liikmed kinnitatakse kohtadele vastavate liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteede, partei krai- ja oblastikomiteede poolt.

Vabariiklike, krai- ja oblastiajalehtede toimetuste kolleegiumide kohta väljatöötatud põhimääruses on toimetuse kolleegiumi kohustused ja kord kindlaks määratud järgmiselt:

¹ N. K. Krupskaja, Õpime töötama Lenini järgi, lk. 104 (v. k.).

1. Toimetuse kolleegium, millesse kuulub 5—7 toimetuse juhtivat töötajat (toimetaja, toimetaja asetäitjad, toimetuse sekretär, osakondade juhatajad), on nõuandvaks organiks ajalehetoimetuse juures.

2. Toimetuse kolleegium, eesotsas toimetajaga, juhib liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteede, partei krai- ja oblastikomiteede juhendite alusel pidevalt ajalehte ideelis-poliitiliselt ja organisatsiooniliselt, suunab toimetuse, kirjastuse ja trükikoja tööd.

3. Toimetuse kolleegium, eesotsas toimetajaga, juhib ajalehe iga numברי väljaandmist. Sel eesmärgil organiseeritakse toimetuse kolleegiumi liikmete vahel kordamööda valved. Toimetuse kolleegiumi valves olev liige juhib kogu tööd, mis on seotud ajalehe väljaandmisega, ja aitab toimetajat ajalehe numברי redigeerimisel.

4. Toimetuse kolleegium viib läbi koosolekuid: plaanipäraseid varem kinnitatud plaani järgi ja operatiivseid tarviduse järgi, teeb arutatavates küsimustes vastavad otsused, mis vormistatakse toimetaja käskkirjas.

Toimetuse kolleegiumi koosolekul arutatakse:

a) toimetuse ja tema osakondade kuu- ja perspektiivtööplaane, samuti ka ajalehe jooksvate numbrite plaane;

b) kõige tähtsamaid juhtkirju, propagandistlikke ja teisi artikleid, mis tulevad ajalehes avaldamisele;

c) osakondade juhatajate ja korrespondentide aruandeid nende tööst, samuti kirjanduslike kaastöölise aruandeid eriülesannete täitmisest;

d) toimetuse aparadi vastutavate töötajate kohalemääramise, ümberpaigutamise ja vallandamise küsimusi kooskõlastatult liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteede, partei krai- ja oblastikomiteedega ja nende kinnitamisel, kui nimetatud töötajad kuuluvad nende nomenklatuuri;

e) aruandeid töötajate kirjade saabumise, kasutamise ja aktuaalsuse kohta, honorarifondi kulutamise kohta, aga samuti teadaandeid ajalehe ilmumise tähtaegade kohta ja teisi küsimusi, mis on seotud ajalehe väljaandmisega;

f) toimetuse, kirjastuse ja trükikoja tootmis-finantsplaane, samuti aruandeid nende plaanide täitmise kohta.

5. Toimetuse kolleegium organiseerib massilist tööd ajalehe lugejate hulgas, viib läbi lugejate konverentse koos ajalehe tööaruannete läbiarutamise, nõupidamisi toime-

tuse aktiiviga, organiseerib töölis- ja maakirjasaatjate kontrollretki ja teisi massilisi üritusi.

6. Toimetuse kolleegium organiseerib üks-kaks korda nädalas toimetuse töötajatega tootmisnõupidamisi ilmunud ajalehenumbrite arutamiseks.

Toimetuste kolleegiumide tööpraktika uurimine näitab, et kolleegiumide moodustamine on palju kaasa aidanud ajalehtede sisu parandamisele. Toimetuste kolleegiumide töös on juba kogutud mõningaid kogemusi. Näiteks võib tuua, kuidas on oma töö korraldanud Kuibõševi oblasti ajalehe «Volžskaja Kommuna» toimetuse kolleegium.

Kuu jooksul viiakse läbi 3—4 toimetuse kolleegiumi koosolekut küsimustes, mis on seotud toimetuse osakondade ja üksikute kaastöölise loominguulise tööga, samuti organisatsioonilistes küsimustes. Igapäevastel lühikestel toimetuse kolleegiumi koosolekutel arutatakse ajalehe jooksvate numbrite plaane, lahendatakse toimetuse töö opratiivseid küsimusi. Toimetuse kolleegium kinnitab toimetuse kuutööplaani, mis järgnevalt kinnitatakse partei oblastikomitee bürool. Peale kuuplaanide vaatab toimetuse kolleegium läbi ja kinnitab temaatilised perspektiivplaanid 3—4 kuu peale.

Toimetuse nädalatööplaan koostatakse järgmiselt. Reedel saab sekretariaat osakondadelt ettepanekud, vaatab need läbi ja koostab ühtse koondplaani, mille toimetuse kolleegium kinnitab laupäeval. Toimetuse kolleegium, kooskõlastades oma tegevuse kuu- ja perspektiivplaanidega, samuti elu poolt ülesseatud nõudmistega, teeb sageli nädalaplaanides olulisi muudatusi. Toimetuse kolleegiumi poolt läbivaadatud ja toimetaja käskkirjaga kinnitatud plaan läheb tagasi osakondadesse nädalaplaani näol.

Järjekordse ajalehenumbri plaan koostatakse jooksva numbri töö lõpul toimetaja, toimetaja asetäitja, toimetuse kolleegiumi valveliidme ja sekretäri poolt. Järgmise päeva numbri plaan kinnitatakse toimetuse kolleegiumi koosolekul.

Toimetuse kolleegium pöörab suurt tähelepanu toimetuse osakondade loominguulise töö küsimustele, trükiks ettevalmistatavate materjalide ideelisele sisule ja kirjan duslikule kvaliteedile. Toimetuse kolleegium arutab läbi kõige tähtsamad juhtkirjad, kõik propagandistlikud artiklid ja mõningad materjalid partei elu teemadel. Loomin-

gulise arutelu tulemusena on avaldatavate materjalide tase tunduvalt tõusnud. Toome mõningad näited.

Üks toimetuse kaastööline kirjutas toimetuse kolleegiumi ülesandel seeria ülevaateid Kinel-Tšerkassõ rajooni Ždanovi-nimelise kolhoosi parteiorganisatsiooni tööst. Arutades neid ülevaateid, näitas toimetuse kolleegium autorile rea puudusi teemale lähenemisel. Võtnud need märkused arvesse, töötas autor täiendavalt ülevaadete kallal ning parandas puudused.

«Kuibõševgidrostroi» poliitosakonna ülem artiklis «Suur-ehituse edasiviiv jõud» rääkis palju hüdroelektrijaama ehitajate tootmistööst, kuid ei näidanud seejuures kommunistide avangardlikku osa. Toimetuse kolleegium abistas autorit artikli ümbertöötamisel, tõsiselt parandades selle sisu.

Kuibõševi ajalehe töös on tähtsal kohal partei XX kongressi otsuste propaganda. Propagandistlike artiklite autoritena tõmbas toimetuse kolleegium kaasa partei oblasti- ja linnakomitee lektoreid, propagandiste ja kõrgemate õppeasutuste teaduslikke töötajaid.

Propagandistlike artiklite saamiseks pöördus toimetuse grüpi teoreetiliselt ettevalmistatud seltsimeeste poole ettepanekuga kirjutada vastav artikkel. Kui palve oli täidetud, juhtis toimetuse kolleegium pärast artikliga tutvumist autorite tähelepanu reale puudustele ja näitas, kuidas need tuleb kõrvaldada. Seltsimehed töötasid artikli täiendavalt ümber, andsid sissejuhatava osa ja täpsustasid üksikuid formuleeringuid. Pärast teistkordset arutelu artikkel avaldati.

Tähtsamate artiklite kollektiivset arutamist enne nende avaldamist praktiseeritakse laialdaselt ka teiste toimetuste poolt. Nii näiteks ajalehe «Pravda Ukrainõ» toimetuse kolleegium arutab läbi toimetuse osakondade poolt ettevalmistatud põhimaterjalid. Pärast artiklitega tutvumist teevad toimetuse kolleegiumi liikmed koosolekul oma märkused artiklite parandamiseks.

Kollektiivsust töös, kõrget ideelist taset toimetuse elus õpetavad meile «Pravda» kogemused. «Pravda» toimetuses on sisse seatud kord, mille järgi tähtsamad artiklid retsenseeritakse ja arutatakse läbi toimetuse kolleegiumi koosolekutel. Materjalid, mis on määratud arutamiseks, saadetakse eelnevalt toimetuse kolleegiumi liikmetele tutvumiseks. Enamikul juhtudel toimub arutelu autori juures-

olekul, kes saab konkreetseid juhtnööre, kuidas on vaja artiklit parandada, missuguseid täiendavaid materjale on vaja juurde lisada jne.

Mõnikord avaldatakse kahtlust, kas ei avalda ajalehe põhimaterjalide eelnev kollektiivne läbiarutamine mõju autori loomingulisele individuaalsusele. Tegelikult oleneb kõik sellest, kuidas töö on organiseeritud. Toimetuse töö praktikas esineb juhtumeid, kus ka kollektiivse arutelu meetodi puudumisel on raske üles leida autorite loomingulist individuaalsust. Parimate ajalehtede kogemused tõendavad, et teema ja materjali kollektiivne arutelu, elav mõtete vahetus osakonnas ja toimetuse kolleegiumis abistavad autorit, annavad talle vabaduse isiklikuks initsiatiiviks, aitavad kaasa individuaalsete loominguliste kalduvuste avaldumisele. Materjali eelnev arutelu tavaliselt ei vähenda autori tööd, vaid, vastupidi, kutsub esile vajaduse töötada veelgi pingelisemalt, loomingulisemalt.

Toimetaja kohuseks on luua toimetuses õige loominguline õhkkond, kindlustada kriitika ja enesekriitika arendamist, organiseerida võistlust osakondade ja kaastööliste vahel. On vajalik, et toimetuses oleks hästi korraldatud parteiline töö, et see aitaks kaasa ajalehtede kaadri poliitilisele karastumisele, tema ideelise taseme tõstmisele, ajalehe sisu parandamisele.

Iga toimetuse kollektiivi elus etendavad suurt osa tootmisnõupidamised — «välkmiitingud». Enamikus oblasti- ja vabariiklike ajalehtede toimetustes viiakse need läbi kaks korda nädalas.

Toimetuse nõupidamised tuleb nii organiseerida, et nendel astuksid aktiivselt välja toimetuse töötajad, et kriitika oleks terav, et mõtetevahetuse tulemusena tehtaks uusi väärtuslikke ettepanekuid ajalehtede parandamiseks. Meie ajakirjandus ei saa areneda ega täiuslikumaks muutuda ilma kriitikata. Sellepärast tuleb täielikult ära kasutada tootmisnõupidamisi, koosolekuid ja toimetuse seinalehti kriitika arendamiseks.

Kooskõlas partei Keskkomitee otsusega moodustati toimetuse kolleegium ka Eesti NSV vabariikliku ajalehe «Rahva Hääle» toimetuses. Oma olemasolu jooksul on kolleegium palju kaasa aidanud ajalehe sisu parandamisele, tema ideelis-poliitilise taseme tõstmisele.

Praegu kuulub toimetuse kolleegiumi koosseisu kuus inimest. Need on toimetaja, kaks toimetaja asetäitjat, vas-

tutav sekretär, partei elu osakonna ja ajakirjanduse ülevaadete osakonna juhataja. Kolleegiumi koosolekud toimuvad kolm-neli korda kuus, vastavalt vajadusele.

Toimetuse kolleegium töötab kindla tööplaani alusel, mis koostatakse kvartalite kaupa. Küsimuste ring, mida käesoleval aastal on kolleegiumi koosolekutel arutatud, on laialdane ja mitmekesine.

Tähtsamaks küsimuseks kolleegiumi koosolekutel on olnud ajalehe igakuise tööplaani läbivaatamine ja koos osakondade juhatajatega sellesse paranduste tegemine enne kõrgemale parteiorganile kinnitamiseks saatmist. Kolleegiumi koosolekutel on arutatud veel tähtsamate ajalehenumbrite, nagu rahvusvahelise töölispäeva 1. mai, V. I. Lenini 86. sünniaastapäeva tähistamise jt. plaane, samuti tähtsamaid materjale enne nende ajalehes avaldamist.

Toimetuse kolleegiumi koosolekute päevakorras on olnud veel mitmeid teisi küsimusi. Nii näiteks arutas kolleegium veebruarikuus, kuidas ajalehes tuleks valgustada kevadkülvie ettevalmistamist ja läbiviimist vabariigis. Selles küsimuses võttis kolleegium vastu toimetuse koondplaani, mis oli koostatud põllumajandus-, partei elu ja nõukogude ehituse osakonna poolt tehtud ettepanekute põhjal. Niisamuti võeti vastu toimetuse koondplaan ka Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XX kongressi otsuste valgustamiseks ja propageerimiseks ajalehe veergudel.

Toimetuse kolleegiumi tööplaanis on ette nähtud ka rea toimetuse töötajate, nagu osakondade juhatajate, korrespondentide, fotograafide jt. töö arutamine, et avastada ja likvideerida töös esinevaid kitsaskohti.

Lõpuks kuulub toimetuse kolleegiumi tähtsamate ülesannete hulka veel kaadri valiku ja paigutamise küsimused ning toimetuse tootmisnõupidamiste organiseerimine. Praegu toimuvad tootmisnõupidamised üks kord nädalas igal esmaspäeval, kus põhiküsimuseks on eelmisel nädalal ilmunud ajalehenumbrite läbiarutamine.

Toimetuse kolleegiumi moodustamist pole seni veel laialdaselt praktiseeritud rajooniajalehtede toimetustes. Nii on Põltsamaa rajooni ajalehe «Kiir» toimetuse kolleegium üks esimesi taolisi vabariigis.

Ajalehe toimetuse kolleegiumi koosseisu kuuluvad toimetaja, toimetaja asetäitja, vastutav sekretär, kirjade osa-

konna ja põllumajandusosakonna juhataja. Kolleegiumi peamiseks tegevuseks on seni olnud ajalehe kuuplaanide läbivaatamine ja heakskiitmine, samuti tööplaanide täitmise kontrollimine. Kolleegiumi koosolekul, kuigi harvemini, on arutatud ka teisi küsimusi, nagu näiteks tähtpäevade numbrite plaan-makette, perspektiivplaane, ajalehes esinenud vigu jne. Nagu väidab ajalehe toimetaja, on kolleegiumist olnud palju kasu mitmesuguste küsimuste lahendamisel.

Sekretariaat

Sekretariaat on toimetuse omapäraseks staabiks. Ta koordineerib osakondade tööd, juhib kogu kollektiivi tegevust ajalehenumbrite väljalaskmisel. Seepärast on tähtis, et see staap töötaks täpselt, kooskõlastatult, et temas oleksid kogunud, kvalifitseeritud ja energilised ajakirjanikud.

Edu ajalehe töös oleneb paljus töö õigest korraldamisest sekretariaadis. Tuleb meeles pidada, et enamikul juhtudel oskamatus organisatsioonilises töös algab just sekretariaadist.

Sekretariaat on ajalehetoimetuse organisatsioonilise töö keskus. Tema juurde tulevad kokku kõik niidid, mis seovad toimetust arvukate organisatsioonidega ja autorite aktiiviga, siin realiseeritakse osakondade ja kaastöölise ettepanekud, töötatakse välja loomingulised plaanid, kavandatakse abinõud ajalehe töö parandamiseks.

«Pravda» toimetuse sekretariaat, viies ellu peatoimetaja ja tema asetäitja juhtnõore, juhib kogu ajalehe väljalaskmise jooksvat tööd, alates numbri plaan-maketi koostamisest ja lõpetades küljendamisega ning küljendi trükki andmisega. Sekretariaadi töötajad tutvuvad esimestena materjalidega, mis toimetuse osakondade poolt on avaldamiseks esitatud. Nad teevad oma märkused, aitavad osakondadel artikleid ja sõnumeid võimalikult paremini trükiks ette valmistada. Kui materjal arutatakse läbi toimetuse kolleegiumil, siis sekretariaat kontrollib, kuidas on artiklite parandamisel arvesse võetud kolleegiumi liikmete märkusi ja ettepanekuid.

«Pravda» toimetuse sekretariaadil lasuvad suured kohustused toimetuse töö planeerimisel. Enne osakondade plaanide läbivaatamist toimetuse kolleegiumi koosolekul esitatakse need sekretariaati. Siin sekretärid ja nende asetäitjad vaatavad plaanid eelnevalt läbi ja kannavad oma

arvamuse ette toimetuse kolleegiumile. Kuu jooksul sekretariaat kontrollib plaanide täitmist osakondade kaupa ja teatab kontrolli tulemustest toimetuse kolleegiumi koosolekule. Toimetuse sekretärid koos osakondade toimetajatega koostavad temaatiliste lehekülgede ja ajalehe pühadenumbrite plaanid. Osakondade plaanide ja ettepanekute alusel töötab sekretariaat välja toimetuse juhtkirjade üldplaani kuu kohta ja esitab selle kinnitamiseks toimetuse kolleegiumile.

«Pravda» toimetuses osutatakse eriti suurt tähelepanu juhtkirjade ettevalmistamisele. Suurem osa juhtkirjadest kirjutatakse tavaliselt toimetuse osakondade poolt. Pärast seda kui juhtkiri on valmis, arutatakse see osakonnas läbi, töötatakse vastavalt tehtud märkustele ümber ja antakse seejärel sekretariaati. Tähtsamad juhtkirjad arutatakse läbi toimetuse kolleegiumi koosolekul. Enne ladumisele andmist redigeerib juhtkirja veel toimetuse sekretär. Lõplikust lugemisest võtavad osa toimetuse kolleegiumi valveliiige ja artikli autor.

«Pravda» toimetuse sekretariaat juhib vahetult kohalike korrespondentide osakonna, illustratsioonide osakonna, kontrolli- ja korrektuurigruppide, väljalaskjate, tehnilise sekretariaadi, kaadriosakonna, teatme- ja bibliograafiaosakonna, arhiivi- ja majandusosakonna tegevust.

Vabariikliku ajalehe «Pravda Ukrainõ» sekretariaat kontrollib toimetuse plaanide, toimetaja korralduste ja toimetuse kolleegiumi otsuste täitmist, tööd autorite ja lugejate kirjadega. Sekretariaat organiseerib tootmisprotsessi ajalehe väljalaskmisel ja kindlustab määratud päevakorrast kinnipidamist.

Vastavalt ülalnimetatud ülesannetele on sekretariaat kohustatud: koordineerima osakondade tööd perspektiiv- ja jooksvate plaanide järgi; kontrollima plaanide täitmist, osakondade «portfelli» olukorda; välja töötama osakondade ettepanekute alusel juhtkirjade plaanid, esitades need toimetuse kolleegiumile läbivaatamiseks ja toimetajale kinnitamiseks; viima lõpule käsikirjade kirjandusliku ja tehnilise ettevalmistuse ladumisele andmiseks; koostama koos toimetuse kolleegiumi valveliiikmega ajalehe jooksva numbriga plaani; kontrollima materjalide õigeaegset ladumisele andmist; organiseerima kogu numbriga väljalaskmise tööd.

Sekretariaat valmistab ette küsimused toimetuse kolleegiumile arutamiseks, organiseerib tootmisnõupidamiste läbiviimist, juhib kaadri valikut ja tema kvalifikatsiooni

töstmist. Osakondade juhatajate ettepanekute alusel määrab sekretariaat kindlaks honoraride suuruse.

Arusaadavalt ei saa kõigi vabariiklike, krai- ja oblasti-ajalehtede toimetuste jaoks soovitada ühte ja sedasama sekretariaadi tööjaotust. See tuleb igas toimetuses ise välja töötada, arvesse võttes töö spetsiifilisi erinevusi.

Sekretariaadi ülesandeks on hästi ja õigesti organiseerida külaliste vastuvõtmist ajalehetoimetuses. Kui ajalehel on tihedad sidemed oma lugejate, aktiivi ja kirjasaatjatega, siis harilikult on külastajaid palju. Igal külastajal on õigus nõuda, et teda toimetuses kiiresti vastu võetaks, et ta saaks esitada oma kaebused, ettepanekud, soovid, vestelda oma tööst kirjasaatjana. Eriti palju külastajaid on kirjade osakonnal, kuigi ei ole õige koondada kogu töö külastajate vastuvõtu osas ainult sellesse osakonda. Töö tuleb nii organiseerida, et kõik toimetuse osakonnad ja sekretariaadi töötajad võtaksid vastu külalisi.

Lõpuks veel ühest sekretariaadi kohustusest. Nimelt on sekretariaat kohustatud hoolitsema toimetuse majanduse eest. Toimetuse majanduses peab valitsema niisama eeskujulik kord nagu partei majanduses. Tingimata tuleb korda seada toimetusse saabuvate kirjade, artiklite ja sõnumite arvestus, kiiresti välja jagada saabunud post, rangelt jälgida selle liikumist, kontrollida käsikirjade ja ajalehe iga numbriga materjalide alalhoidmist. Samuti tuleb alati korras hoida autorite koosseisu nimekirjad koos vajalike andmetega, oskuslikult korraldada teatmekaardid, fotoarhiiv ja kirjade osakonna kartoteek.

Ajalehe «Rahva Hääli» toimetuse sekretariaadi töö on põhiliselt niisamuti organiseeritud kui eespool nimetatud ajalehtede toimetusteski. Sekretariaadi peamisteks ülesanneteks on toimetuse üldjuhtimine, osakondade töö koordineerimine, ajalehenumbrite planeerimine ja väljalaskmine, korrespondentide võrgu ja toimetuse majanduse juhtimine. Seejuures kulgeb kogu sekretariaadi töö põhiliselt kahes liinis:

1. toimetuse töö üldine organiseerimine ja planeerimine;
2. töö jooksva numbriga väljalaskmisel.

Toimetuse töö üldise organiseerimise ja planeerimise kõrval on sekretariaadi tähtsamaks ülesandeks korrespondentide võrgu töö juhtimine, millega otseselt tegeleb toimetuse vastutav sekretär.

Korrespondentide töö on korraldatud järgmiselt. Iga

15. kuupäevaks saadavad korrespondendid sekretariaadile oma ettepanekud, missuguseid küsimusi nende arvates tuleks järgmisel kuul ajalehes valgustada. Need ettepanekud tehakse teatavaks vastavatele osakondadele, kes siis järgmise kuu tööplaani koostamisel seda arvesse võtavad. Pärast toimetuse üldise kuutööplaani kinnitamist teatab sekretariaat korrespondentidele, millised korrespondentide ettepanekutest jäid tööplaani ja mida tuleb veel juurde võtta. Nii kujunebki välja korrespondendi kuutööplan. Samas lepib sekretariaat korrespondendiga kokku, millal üks või teine materjal peab toimetusse laekuma, missuguse artikli kirjutab korrespondent ise või missuguse ta organiseerib kohapealt.

Korrespondentidel on toimetusega pidev side telefoni teel. Sidepidajaks on toimetuse stenografist, kes võtab korrespondentidelt vastu artikleid ja sõnumeid ning annab neile edasi sekretariaadi korraldusi. Vähemalt kord nädalas räägib iga korrespondendiga toimetuse vastutav sekretär, andes korrespondendile juhtnööre tööks ning kontrollides ülesannete täitmist.

Ajalehe jooksva numbril väljalaskmine on sekretariaadi poolt organiseeritud järgnevalt.

Iga tööpäeva hommikul kella 10—11 vahel, olenevalt sellest, mis ajaks enam-vähem selgub järgmise päeva ajalehenumbri sisu, kogunevad osakondade juhatajad sekretariaati nõupidamisele. Siin arutatakse läbi kahe päeva, nimelt järgmise ja ülejäämise päeva ajalehenumbrite maketid. Järgmise päeva numbril maketi juures lepitakse juba konkreetset kokku, missugused materjalid, fotod, illustatsioonid lähevad sisse, mis ajaks tuleb ära anda viimased materjalid jne. Seda tööd hakkab juhtima ja organiseerima vastutava sekretäri asetäitja.

Ülejäämise päeva maketi kohta aga teevad osakondade juhatajad oma ettepanekud, mida sinna sisse võtta. Nende ettepanekute alusel koostab sekretariaat maketi, mis siis esitatakse õhtul toimetajale läbivaatamiseks. Seega järgmisel hommikul, kui arutamisele tuleb jällegi jooksva numbril maketi, on sekretariaadil juba teada toimetaja märkused ja soovid selle sisu kohta. Selline moodus, kus toimetaja juba varakult tutvub numbril maketiga, aitab kiirendada ja kergendada sekretariaadi tööd ning vältida viimasel minutil tehtavaid ootamatuid muudatusi numbril sisus.

Toimetuse osakonnad

Vabariiklike, krai- ja oblastiajalehtede toimetustes on seitse kuni kümme osakonda. Koosseisult ei ole need osakonnad suured: harilikult koosnevad nad kahest-kolmest töötajast.

Toimetuse töötajad peavad hästi tundma oma tööd, põhjalikult tundma õppima küsimusi, milledega nad tegelevad. Nii näiteks partei elu osakonna töötajad peavad hästi orienteeruma partei ehituse küsimustes, pidevalt tundma õppima parteiorganisatsioonide töökogemusi, looma tihedad sidemed parteiaktiiviga, tõmbama teda kaasa ajalehe töösse, konsulteerima vajalikes küsimustes partei oblastikomitee osakondadega. Ainult nende tingimuste juures võib ajaleht kvalifitseeritult valgustada partei elu küsimusi, avastada puudusi parteiorganisatsioonide töös, üldistada parteitöö kogemusi.

Toimetuse osakond on see lüli, kus vahetult toimub materjalide ettevalmistamine ajalehe jaoks, alates planeerimisest, artiklite tellimisest ja lõpetades nende redigeerimise ja ülevaatamisega ajalehe küljetõmmistel. Mõnedes toimetustes alahinnatakse osakondade tähtsust. Harilikult algab see sellest, et osa tööd, mis peab tegema osakond, võtab enda peale sekretariaat, teise osa aga toimetaja või tema asetäitjad. Selle tagajärjel võetakse osakonnalt vastutus, samuti lakkavad osakonna töötajad tundmast vastutust neile usaldatud tööloigu eest. Niisugusel praktilisel ei ole midagi ühist toimetuse töö õige organiseerimisega.

Toimetaja kohuseks on tõsta osakondade vastutust, arendada nende initsiatiivi, suunata kaastöölisi ajalehes aktuaalsete kommunistliku ülesehitustöö küsimuste püstitamisele, toetada iga toimetuse töötaja ja osakonna loomingu- lisi püüdeid.

Reas toimetuste osakondades praktiseeritakse trük- kimiseks ettevalmistatavate materjalide kollektiivset arutelu. Sellise praktika vajalikkuse tõestamine oleks üleliigne. Kui osakonna juhataja tahab anda ladumisele sisukat artiklit, siis ta kindlasti peab enne nõu oma kaastöölistega.

Igal ajalehetoimetusel on rida üldisi kohustusi. Nende kohustuste hulka kuulub esiteks kriitika-alane ja bibliograafiline töö. Kuna oblasti- ja vabariiklike ajalehtede toi-

metustes puudub kriitika- ja bibliograafiaosakond, peab iga osakond ise jälgima tema profiilile vastavat ilmunud kirjandust ja seda retsenseerima.

Teiseks üldiseks kohustuseks on töötajate kirjade trükiks ettevalmistamine. Paljudes toimetustes teeb seda tööd peamiselt kirjade osakond. Kogemused aga näitavad, et otsarbekohasem on suunata sellele tööle kõik osakonnad. Ajalehele saabuvad töötajate kirjad kõige erinevamate küsimuste kohta. Kirju ettevõtete, kolhooside, masina-traktorijaamade jne. töö kohta suudavad muidugi kõige paremini trükiks ette valmistada tööstus- ja põllumajandusosakond, kommunistide kirju parteitöö küsimustes aga partei elu osakond.

Lõpuks on reas toimetustes üldiseks kohustuseks informatsiooni ettevalmistamine. Suurem osa informatsioonist ja kroonikast läheb läbi informatsiooniosakonna. Kuid mõnedes toimetustes tegelevad informatsiooniga ka teised osakonnad. Sellisel moodusel on oma positiivsed küljed, sest iga osakond valmistab sel juhul informatsiooni oma alal, millega ta loomulikult kõige paremini toime tuleb.

Arvestades «Pravda», samuti kohalike ajalehtede kogemusi, tuleks see küsimus järgmiselt lahendada: suurema osa kohaliku elu informatsioonist peab ette valmistama vastava majandusharu osakond, kusjuures informatsiooniga tegelevad ka teised osakonnad; tegevust osakondade vahel informatsiooni alal peavad koordineerima informatsiooni-osakond ja sekretariaat.

Hästikoostatud informatsioon muudab ajalehe huvitavaks, tugevdab veelgi ajalehe sidemeid laiade töötajate hulkadega, tõstab kõrgemale ajalehe kui kollektiivse kasvataja ja organisaatori osa. Sellepärast tulebki informatsiooni kirjutamist kohalikust elust pidada iga ajalehe kaastöölise üheks peamiseks kohuseks, üheks tema tegevuse üldise hinnangu kriteeriumiks.

Oblasti- ja kraiajalehtede toimetustes ei ole välismaa osakondi. Seepärast valmistab rahvusvahelist informatsiooni trükkimiseks ette sekretariaat.

Ajalehes avaldatavate materjalide absoluutse täpsuse eest vastutab ennekõike osakond. Seepärast tuleb täpselt kontrollida kõiki fakte, nimesid, arve, tsitaate jne. Et kohalike ajalehtede toimetuste koosseisudes ei ole spetsiaalselt kontrollimisega tegelevaid kaastöölisi, siis lasub see töö

osakonna töötajatel ja selle juhatajal, samuti peab kontrolliga tegelema sekretariaat.

Kontrollimise kergendamiseks peavad iga toimetuse raamatukogus olema entsüklopeediad, sõnaraamatud, käsiraamatud erinevate küsimuste kohta, kartoteegid, kesk- ja rajooniajalehtede ning ajakirjade kaustad. Toimetuse raamatukogu peamiseks ülesandeks on abistada osakondi teadete saamisel ja kontrolli teostamisel.

Ajalehe «Rahva Hääle» toimetuses on praegu kümme osakonda: partei elu, propaganda-, nõukogude ehitustöö, tööstus-, põllumajandus-, ajakirjanduse ülevaadete, kultuuri-, kirjanduse- ja kunsti-, kirjade ja informatsiooniosakond. Osakondade suurus on mitmesugune: suurimas osakonnas (põllumajandusosakonnas) töötab 4 inimest, teistes aga 2—3 inimest. Nõukogude ehitustöö, ajakirjanduse ülevaadete ning kirjanduse- ja kunstiosakonnas töötab aga ainult osakonna juhataja.

Osakondade töö on «Rahva Hääle» toimetuses organiseeritud nendesamade põhimõtete järgi, millest oli eespool juttu. Osakonna peamiseks ülesanneteks on ajalehe jaoks materjalide organiseerimine, nende redigeerimine ja trükkimise, uudiskirjanduse retsenseerimine, töö kirjasaatjatega ja töötajate kirjadega ning informatsiooni kirjutamise omalt alalt.

Tähtsal kohal osakondade töös on töö kirjasaatjatega ja töötajate kirjadega. Iga osakond tegeleb ise oma kirjasaatjatega, vastab saabunud kirjadele ja lahendab neis ülestõstetud probleeme. Peale selle on iga osakonna kohuseks läbi viia kirjasaatjate ja autorite aktiivi nõupidamisi. Järjekindlalt tegeleb oma aktiiviga tööstusosakond, korraldades regulaarselt nõupidamisi mitmesugustes küsimustes.

Suurt tähelepanu osutatakse toimetuses osakondadevahelise koostöö tugevdamisele. Nii näiteks moodustatakse suuremate ja keerukamate küsimuste valgustamiseks ajalehe veergudel mitme osakonna töötajatest vastav brigaad, kes siis uurib antud küsimust ja koostab vajaliku materjali. Samuti abistavad osakonnad üksteist mitmesuguste tähtsate ürituste, nagu valimiste, parteikonverentside jne. perioodil, mil vastava osakonna tugevdamiseks suunatakse sinna teistest osakondadest 2—3 töötajat. Ka igapäevases töös abistatakse üksteist, arutades ühiselt läbi tähtsamaid avaldamisele tulevaid materjale.

Ajalehe korrespondendid

Iga ajalehe töös etendavad tähtsat osa korrespondendid. Ajalehetoimetuse käsutuses on laialdane korrespondentide võrk. On küllaldane, kui öelda, et ainult keskajalehtedel on vabariikides, kraides ja oblastites umbes 500 korrespondenti. Vabariikide, krai- ja oblastiajalehtedel on oma korrespondentide võrk. Korrespondentide tööst oleneb suures määral ajalehe side autorite kollektiivi ja lugejatega, partei- ja nõukogude organite töö ning majandus- ja kultuurielu küsimuste valgustamine.

Partei on alati kõrgelt hinnanud korrespondentide rasket, kuid tänuväärt ja austavat tööd, vaadates sellele kui tähtsale parteilisele ülesandele. V. I. Lenin oma artiklis Babuškinist kirjutab: «Seni kui Ivan Vassiljevits viibib vabaduses, et tunne «Iskra» puudust puht-töölissõnumitest. Vaadake läbi 20 esimest «Iskra» numbrit, kõik need sõnumid Sujast, Ivanovo-Voznessenskist, Orehhovo-Zujevost ja teistest Kesk-Venemaa paikadest: peaaegu kõik need on läbi käinud Ivan Vassiljevitsi käest, kes püüdis luua kõige tihedama sideme «Iskra» ja tööliste vahel. Ivan Vassiljevits oli «Iskra» kõige agaram kirjasaatja ja selle tuline pooldaja.»¹

Partei Keskkomitee otsustes on kindlaks määratud ajalehtede korrespondentide ülesanded ja kohustused. Partei Keskkomitee otsuses 25. juulist 1940 «Oblasti-, krai- ja vabariiklike ajalehtede koosseisudest» öeldakse:

«Ajalehtede korrespondentide peamiseks ülesandeks on organiseerida ajalehe ümber laialdane mittekoosseisuliste autorite aktiiv, et tõmmata ajalehe tööle kaasa partei-, nõukogude ja majandusorganisatsioonide töötajaid, nõukogude intelligentsi, töölis- ja maakirjasaatjaid.»²

Sageli korrespondendid töötavad halvasti autorite aktiiviga, töölis- ja maakirjasaatjatega, tõmbavad neid nõrgalt kaasa kohaliku elu küsimuste valgustamisele ajalehes. Selles ei ole süüdi alati korrespondendid. Mõningad toimetused nõuavad oma korrespondentidelt esmajärjekorras artiklite ja sõnumite ise kirjutamist. Selle tagajärjel tõrjutakse ajalehe veergudel välja toimetuse mittekoosseisuliste autorite aktiivi materjalid, mille tõttu kannatab ajalehe sisu.

¹ V. I. Lenin, Teosed, 16. kd., Tallinn, 1953, lk. 335.

² Kogumik «Partei otsused ajakirjandusest», Gospolitizdat, 1941, lk. 193 (v. k.).

Selline halb praktika on vastuolus meie ajakirjanduse traditsioonidega.

Loomulikult peab iga korrespondent ajalehele ka ise artikleid kirjutama. See aga ei tohi tema tähelepanu kõrvale juhtida oma põhiülesande täitmisel.

Meie parteilises ajakirjanduses on välja kujunenud korrespondendi suurepärane kuju. See on poliitiliselt hästi ettevalmistatud, kultuuriliselt arenenud ajakirjanik, julge teravate küsimuste lahendamisel, leppimatu võitluses puudustega ja omab uue tunnet. Korrespondent võtab aktiivselt osa nõukogude avaliku arvamise kujundamisest, seisab alati elu keskel, haarab kinni aktuaalsetest päevaküsimustest, süveneb põhjalikult igasse küsimusse, kogub ja üldistab eesrindlikke kogemusi, ilmutab initsiatiivi töös.

Edu korrespondendi töös oleneb tema oskusest luua kõige tihedamad sidemed partei-, nõukogude ja ühiskondlike organisatsioonidega, ettevõtetega, kolhooside ja masinatraktorijaamadega, kultuurhariduslike ja teaduslike asutustega. Hästi tuleb oma ülesannetega toime see korrespondent, kes on pidevas läbikäimises partei-, nõukogude ja majandusaktiiviga, tootmisnovaatoritega, töölis- ja maa- kirjasaatjatega, kes oma töös neile toetub, aitab neil ajakirjanduses esineda. Korrespondent ei tohi piirduda kitsa kirjandusliku tegevusega, teda peab oblastis ja kraisis tunnata mitte ainult sõnumite järgi, vaid ka kui parteiajalehe esindajat ja autorite aktiivi organiseerijat.

Korrespondent peab alati kursis olema kohaliku ajakirjandusega. Rajooni- ja linnaajalehtede lugemine võimaldab tal mitte ainult hästi tunda kohalikku elu, vaid ka regulaarselt koostada ajakirjanduse ülevaateid, anda õigeaegselt oma toimetusele paremaid materjale, mis on avaldatud kohalikes ajalehtedes. Heal korrespondendil peab olema tihe side rajooni- ja linnaajalehtede toimetustega, ta peab tundma nende toimetuste siseelu.

Toimetus peab osutama korrespondendile pidevat tähelepanu. Seejuures tuleb arvestada korrespondendi töö erinevusi. Tavaliselt oblastiajalehe korrespondent teenindab kahte-kolme rajooni. Toimetuse töötajatega võrreldes on korrespondent tihedamalt seotud kohaliku eluga, ettevõtete ja organisatsioonidega, tal on võimalik iga päev jälgida nende tööd, olla tuttav suure hulga inimestega.

Ent mõnikord läheb korrespondendil raskeks anda fakte ja nähtustele hinnangut, teha üldistusi. Seevastu toi-

metuse töötajad, kes asuvad partei oblastikomiteele lähemal, teavad sageli paremini, kuidas hinnata üht või teist sündmust. Järelikult on toimetuse ülesandeks päevast päeva juhtida oma korrespondente, suunata nende tegevust, näidata õigeaegselt ära nende töös esinevad puudused. Korrespondent peab tundma, et toimetuse alati tähelepanelikult jälgib tema tegevust.

Korrespondentidega tuleb järjekindlalt töötada, muidu võib see põhjustada halbu tagajärgi. Partei Keskkomitee otsuses 1938. aastal Jaroslavli oblasti ajalehe «Severnõi Rabotši» korrespondentide töö kohta on näidatud, et selles toimetuses kujunes välja ebaõige suhtumine korrespondentidesse, et töösse korrespondentidega suhtuti kui teisejärgulisse, vähemtähtsasse. Partei Keskkomitee kohustas toimetust regulaarselt kinnitama korrespondentide tööplaanid, saatma neile ülevaateid nende poolt kirjutatud materjalidest, näidates ära konkreetset põhjust ajalehes kasutamata jäänud sõnumite kohta; pidevalt juhtima korrespondentide tööd ja järjekindlalt, mitte harvemini kui üks kord kolme kuu jooksul kutsuma nad toimetusse instrueerimiseks ja erialase kvalifikatsiooni tõstmiseks.

Ajalehetoimetuste töö praktikas kasutatakse korrespondentide juhtimiseks mitmesuguseid vorme: korrespondentide tutvustamist toimetuse tööplaanidega, korrespondentide tööplaanide kinnitamist ja nende aruannete ärakuulamist toimetuse kolleegiumi koosolekul, korrespondentide nõupidamisi toimetuses, materjalide ülevaadete koostamist, korrespondentide väljakutsumist toimetusse praktikale kas osakondades või siis oma materjalide kallal töötamiseks.

Toimetuse peab soodustama korrespondentide isikliku initsiatiivi arendamist, mitte koormama neid üle ülesannetega, andma neile võimaluse kirjutada ajalehele elu enda poolt ülestõstetud teemadel, käsitleda problemaatilisi küsimusi. Korrespondente tuleb abistada erinevate ajakirjanduslike žanride omandamisel, arendada nende kirjanduslikke võimeid.

Sageli sõidavad toimetustest kaastöölised kohapeale korrespondentidena. Neil juhtudel tuleb kaastööliste teha ülesandeks instrueerida kohalikke kirjasaatjaid, jagada nendega loominguks kogemusi, tutvustada neid toimetuse eluga.

Tööd korrespondentidega peetakse «Pravda» toimetuses iga osakonna tähtsaimaks kohuseks. «Pravda» korrespondendid saavad pidevalt vajalikku abi toimetuse ja toimetuse kolleegiumi poolt. Tihe side, regulaarsed nõupidamised, väljakutsed toimetusse, plaanide läbivaatamised, kirjavahetus, materjalide ülevaadete koostamine — kõik see lähendab korrespondente toimetuse keskaparaadile. Kui kaugel Moskvast ka korrespondent asuks, kõikjal tunneb ta «Pravda» kollektiivi lähedust.

«Pravda» toimetuses on sisse seatud kord, mille järgi iga korrespondent pärast kindlaksmääratud tähtaja möödumist töötab ühe kuu toimetuse keskaparaadis. See kogemus on ennast täiesti õigustanud. Perioodiline töö mitmesugustes toimetuse osakondades tunduvalt rikastab korrespondentide teadmisi, aitab tõsta nende kvalifikatsiooni, suurendab nõudlikkust enda vastu. Oblasti- ja vabariiklike ajalehtede toimetustel on täiesti võimalik rakendada niisamasugust praktikat, hoida korrespondente pidevalt kursis toimetuse elu kõigi sündmustega.

Töökord ajalehenumbri väljalaskmisel

Töö organiseerimisest ajalehenumbri väljalaskmisel oleb ajalehe materjalide tase ja kvaliteet. Kui toimetuses tehakse tööd kiirustades, kui toimetuses valitseb närviline õhkkond, siis on ka vead ja ladumiseks läbitöötamata, läbimõtlemata materjalide käikulaskmine paratamatud. On teada, et toimetuse töö nõuab kiiret tempot, operatiivsust ja liikuvust. Kuid sellel ei ole midagi ühist tarbetu kiirustamise ja tormamisega. Kiire tempo ja operatiivsus saavutatakse töö õige planeerimisega, kõrge töökultuuriga toimetuses, töö oskusliku organiseerimisega.

Partei Keskkomitee otsusega on kõigile kesk-, samuti oblasti- ja vabariiklikele ajalehtedele kindlaks määratud ajalehenumbri väljalaskmise kellaajad. Vastavalt sellele on igal toimetusel koostatud numbri väljalaskmise töögraafik. Graafikute koostamisel ei tohi seda üle koormata arvukate detailidega, vaid selles tuleb ära näidata ajalehenumbri põhiliste tööde lõpetamise kellaajad.

«Pravda» toimetuses kehtivad tööks jooksva ajalehenumbri juures kontrollajad, mis näevad ette põhilised tööprotsessid numbri juures. Need on:

1) materjalide ajalehenumbri paigutamise juhise äraandmine koos viseeritud veerutõmmistega;

- 2) materjalide numbrisse andmise lõpetamine;
- 3) osakondade poolt küljetõmmistel materjalide parandamise lõpetamine;
- 4) küljetõmmiste allakirjutamise tähtajad ja trükkimise alustamine.

Ajalehenumbri väljalaskmise graafikut koostades arvestatakse mitte ainult numbrilise väljalaskmise tähtaega, vaid ka trükikoja võimalusi.

Suure «portfelli» olemasolu toimetuses on normaalse, organiseeritud töö vältimatu tingimus. Kuid mõnikord võime toimetustes kohata niisuguseid fakte, kus üks-kaks halvasti töötavat osakonda häirivad kogu toimetuse normaalsel tegevust, andes artikleid ainult jooksvasse numbrisse. Loomulikult põhjustab selline tööstiil tormamist.

Igal osakonnal peab olema teatud tagavara ladumiseks ettevalmistatud või kogutud materjale. Ilma sellise tagavarata on raske töötada, sest numbrilise väljaandmise protsessis esineb sageli juhtumeid, kus on vaja numbrilise plaani muuta, asendada ühed materjalid teistega. Sageli toimuvad plaani ümbermuutmised viimasel minutil. Kõigiks taolisteks juhtumiteks peavad olema käepärast läbiloetud ja parandatud materjalid. Mõnedes toimetustes on sisse viidud isegi osakondade «portfellides» asuvate põhimaterjalide eelnev küljendamine.

Ajalehenumbri väljalaskmise protsess koosneb mitmest etapist.

Esimeseks etapiks on numbrilise plaani koostamine. Sellest räägitakse pikemalt peatükis «Ajalehetoimetuse töö planeerimine».

Teiseks etapiks on käsikirjade redigeerimine ja ladumisele andmine. Ladumisele antav käsikirj on toimetuse põhiliseks dokumendiks. Selle järgi võib eksimatult kindlaks määrata, kuidas üks või teine osakond töötab, kas hästi või halvasti, missugune on materjalide ideelis-poliitiline tase ja kirjanduslik kvaliteet.

Toimetustes juhtub sageli, et ühe või teise osakonna töö või siis autori üle otsustatakse mitte ladumiseks antud käsikirja järgi, vaid ajalehes trükitud materjali järgi, arvestamata seda, et vastutav sekretär või toimetaja on artiklit vahepeal põhjalikult parandanud. Arusaadavalt ei kasvata selline moodus autoreid ja toimetuse kaadrit. Mõnikord on nii: inimene valitseb veel halvasti sulge, teda tuleb õpetada ja kasvatada, kuid ta on juba omandanud

nimeka autori kuulsuse, olles rahul oma kujutletava reputatsiooniga. Reas toimetustes harva kritiseeritakse, veel harvemini aga karistatakse osakonna töötajaid mittekvaliteetse materjali ladumisele andmise eest. See on aga halb praktika, mis kutsub esile vastutustundetu suhtumise töösse.

On tarvis saavutada seda, et osakonnad annaksid sekretariaati üksnes kvaliteetseid käsikirju, mis on poliitiliselt ja kirjanduslikult hästi redigeeritud ning hoolikalt kontrollitud, et veeru- ja küljetõmmistel poleks hiljem vaja suuri parandusi teha. Kunagi ei tohi ladumisele anda mittekvaliteetseid, läbitöötamata materjale.

Paljudes toimetustes lüüakse käsikirja esimesele leheküljele ajalehe stamp ja pass. Passis on ära näidatud osakond, mille kaudu käsikiri on ladumisele antud, autori perekonnanimi, kaastöölise nimi, kes parandas materjali, kontrollis tsitaadid, arvud jne., kui palju on originaalis lehekülgi ja millisest kirjast tuleb käsikiri laduda.

Kolmandaks etapiks on töö veerutõmmistega, millised trükikoda annab toimetusele selleks, et toimeetus võiks materjalid enne murdmist veel kord tähelepanelikult läbi lugeda ja vajalikud parandused teha. Kuid mõnedes toimetustes ei redigeerita veerutõmmiseid või tehakse seda halvasti, mistõttu kõik parandused tuleb teha juba küljetõmmistel. See muudab aga töö jooksva numbri kallal keerulisemaks, pidurdab selle väljalaskmist. Rangelt tuleb kinni pidada korrast, mille järgi küljendaja paigutab küljendile ainult parandatud veerud.

Neljandaks ja viimaseks etapiks on töö küljetõmmistega. Siin toimub juba kõigi materjalide lõplik parandamine osakondade juhatajate, sekretariaadi töötajate ja toimetaja poolt. Kui käsikirjad on hästi redigeeritud ja ka veerutõmmistel on tehtud vastavad parandused, tulevad küljetõmmised puhtad. Teistsugune on olukord aga siis, kui ajalehe väljalaskmise eelnevatel etappidel töötati lohakalt. Niisugusel juhul tekib vajadus artiklite redigeerimiseks küljetõmmistel, mis ohustab juba ajalehenumbri õigeaegset väljalaskmist. Et seda aga ei tohi lubada, siis hakatakse kiirustama, mille tagajärjel ajalehte satuvad halvasti redigeeritud materjalid või vead.

Töö ajalehenumbri väljalaskmisel lõpeb trükimasinast tulnud numbri lugemisega toimetuse valvetöötajate poolt.

Ajalehe väljalaskmise suures ja keerulises töös ei ole midagi teisejärgulist, mingit pisiastja. Siin on kõik tähtis, igasugune töö on vastutusrikas, nõudes selle tegijalt suurt tähelepanelikkust. Poliitiline valvsus, organiseeritus, kõrge kultuur, täpsus ja operatiivsus, iga töötaja kollektiivse töö ühendamise isikliku vastutusega — seda kõike peab toimetuse igapäevane töö esile tõstma.

Pärast järjekordse ajalehenumbri ilmumist on toimetuse kohustatud selgitama, kas ajaleht jõudis õigeaegselt nii tellijate kätte kui ka üksikmüüki, milline on parteikomitee arvamus ilmunud numbri kohta, millised on lugejate vastukajad ja ettepanekud. Kuulanud tähelepanelikult ära parteiaktiivi ja laiade lugejate hulkade arvamusel, võib toimetuse järgmise ajalehenumbri anda veelgi huvitavama ja võitlevama.

Toimetuse üheks tähtsamaks ülesandeks on võidelda ajalehes ilmunud kriitiliste materjalide efektiivsuse eest. Partei otsustes ajakirjanduse kohta on alati rõhutatud, et partei- ja nõukogude organid ning toimetused ise peavad rangelt jälgima, missugust mõju avaldavad ajalehes ilmunud kriitilised artiklid.

Toimetuse peab huvi tundma selle vastu, missugused abinõud on tarvitusele võetud kriitiliste materjalide puhul, mida on tehtud selleks, et kiiremini kõrvaldada puudused, kas on karistatud süüdlasi jne. Ajaleht peab otsustavalt paljastama neid, kes ignoreerivad ajalehe kriitikat, kes teevad katseid taga kiusata kriitika pärast, kes lämmatavad kriitikat, vastates ajakirjanduses ilmunud kriitikale bürookraatlike kirjutistega ja tühjude lubadustega. Igas ajalehenumbris tuleb avaldada sõnumeid, missuguseid abinõusid on tarvitusele võetud nii avaldatud kui ka avaldamata materjalide suhtes.

Toimetustes, kus on hästi korraldatud organisatsiooniline töö, tuntakse elavat huvi selle vastu, kas linnades ja asustatud punktides on üles pandud ajalehe vitriinid, kas ettevõtetes ja kolhoosides on organiseeritud ajalehtede ühislugemisi. Toimetuse töötajad on kohustatud pidevalt hoolitsema selle eest, et ajalehel oleks võimalikult palju lugejaid.

*

Rajooni- ja linnaajalehed kui kõige massilisemat tüüpi ajalehed teenindavad meie maal laiu linna ja maa töötajate hulki.

Rajooniajakirjandus hakkas meil välja kujunema massilise kollektiviseerimise aastail, muutudes käesolevaks ajaks suureks ja võimsaks töötajate kommunistliku kasvatamise vahendiks. Kui 1929. aastal ilmus meie maal 309 rajooniajalehte ühekordse tiraažiga umbes 800 tuhat eksemplari, siis käesoleval ajal antakse välja üle 4000 ajalehe, millede ühekordne tiraaž on üle 7 miljoni eksemplari. Nõukogude Eestis ilmub käesoleval ajal 39 rajooniajalehte, neist rõhuv enamik 4-leheküljelistena. Ajalehtede ühekordne tiraaž ulatub üle 110 tuhande eksemplari.

Rajooniajakirjandus, omades hiiglasuurt tiraaži ja massilist levikut kolhoosnike, tööliste ja intelligentsi hulgas, olles tihedalt seotud kolhooside, masina-traktorijaamade ja sovhooside eluga, võib palju ära teha rahvahulkade poliitilisel kasvatamisel, nende mobiliseerimisel rajooni ees seisvate ülesannete edukale täitmisele.

Rajooniajalehed teevad suurt organiseerimis- ja kasvatustööd kohalike elanike hulgas, olles partei rajoonikomiteede käes tähtsaimaks relvaks rajoonide poliitilise, majandusliku ja kultuurilise elu juhtimisel.

Siiski esineb rajooniajakirjanduse töös veel tõsiseid puudusi. Paljud rajooniajalehed seisavad madalal ideelis-poliitilisel ja kultuurilisel tasemel, nad ei suuda rahuldada lugejate kasvavaid nõudmisi. Sageli täidavad toimetused ajalehtede veerud oma koosseisuliste kaastööliste materjalidega, tõrjudes niiviisi ajalehe tööst eemale partei- ja nõukogude töötajate, eesrindlike kolhoosnike, masina-traktorijaamade ja sovhooside töötajate ning maaintelligentsi laiad hulgad. Palju avaldatakse rajooniajalehtedes veel kohalike organistsioonide otsuseid, koosolekute ja nõupidamiste aruandeid, mille tagajärjeks on see, et ajalehed kaotavad oma massilise ilme.

Rajooniajalehed propageerivad veel nõrgalt eesrindlike kolhooside, masina-traktorijaamade, sovhooside ja kohalike tööstusettevõtete kogemusi, tootmisnovaatorite töömeetodeid, avaldavad veel vähe materjale kolhooside organisatsioonilise ning majandusliku tugevdamise küsimustest, sotsialistlikust võistlusest põllumajanduslike kultuuride saagikuse tõstmisel ning ühisloomakasvatuse arendamisel. Täiesti puudulikult valgustatakse ajalehtedes partei- ja komisoliorganisatsioonide, kohalike nõukogude, koolide ja kultuurhariduslike asutuste tegevust.

Praegustes tingimustes on rajooniajalehtede töö muutu-

nud tunduvalt keerukamaks kui mõned aastad tagasi. Meie põllumajandus muutub aasta-aastalt üha mehhaniseeritumaks, ikka laialdasemalt võetakse tarvitusele eesrindlikku nõukogude agrotehnikat, järjekindlalt kasvavad põllumajanduse ja loomakasvatuse eesrindlaste ja mehhanisatorite read. Kõik see nõuab rajooniajalehtede töötajatelt põllumajandusökonoomika sügavat tundmist, nõukogude küla elu õiget tundmist.

Eesrindlike kogemuste laialdase propaganda ja puuduste terava kriitika abil peavad ajalehed võitlema kõigi põllumajanduslike kultuuride saagikuse tõstmise eest, kolhooside ühismajandite igakülgse tugevdamise ja arendamise eest, tehnika täieliku ärakasutamise eest. Kasvatades töötajais töösse ja ühiskondlikku omandisse kommunistlikku suhtumist, peavad ajalehed otsustavalt võitlema põllumajandusliku artelli põhikirja, kolhoosielu põhiseaduse, nõuete range täitmise eest.

Juba 1940. aastal märkis partei Keskkomitee oma otsuses «Rajooniajalehtedest» järgmist:

«Lugeda rajooniakirjanduse põhiülesandeks töötajate ideelist ja poliitilist kasvatamist jooksva poliitika ja partei ning valitsuse abinõude pideva propageerimise alusel, mis toetuks konkreetsetele, lähedastele ja arusaadavatele faktidele kohalikust praktikast, oma rajooni, kolhooside ja ettevõtete elust.

Eesrindlike inimeste, tööstusettevõtete ja põllumajanduse eesrindlaste eeskujuliku töö põhjal peavad rajooniajalehed kasvatama töötajaid aususe, töösse ja ühiskondlikku majandusse ausameelse suhtumise vaimus.»¹

Suuresti on tõusnud kolhoositalurahva kultuuriline tase. Praegu ei ole maalugeja enam see, kes ta oli mõned aastad tagasi. Praegune lugeja nõuab rajooniajalehelt, et see asjatundlikult valgustaks majandus- ja kultuuriküsimusi, partei- ja nõukogude töö küsimusi külas. Lugeja tahab näha ajalehes oma rajooni, oblasti, kogu maa elu, ta tunneb elavat huvi rahvusvaheliste sündmuste vastu.

Partei nõuab, et igal rajooniajalehel oleks oma ilme, mis peegeldaks rajooni tootmiseseärasusi ja majandust. On tarvis, et igas ajalehenumbris oleksid järgmised materjalid: juhtkiri aktuaalsel teemal, mis on kirjutatud elavas ja

¹ Kogumik «Partei otsused ajakirjandusest», lk. 189—190 (v. k.).

arusaadavas keeles; artiklid ja sõnumid kolhooside, masina-traktorijaamade, ettevõtete, nõukogude ja ühiskondlike organisatsioonide ning kultuuriasutuste tööst; artiklid tootmisnovaatorite töömeetoditest; kolhoosnike kirjad; informatsioon rajooni, oblasti ja kodumaa elust. Vähemalt üks kord nädalas tuleb avaldada TASS-i ringvaateid rahvusvahelistest sündmustest.

Oluline osa nõukogude ajakirjanduses on linnaajalehtedel. Meie kodumaa igal linnal on oma ajaleht, mis etendab tähtsat osa töötajate kommunistlikul kasvatamisel, rahvahulkade mobiliseerimisel partei ja valitsuse otsuste elluviimisele.

Linnaajalehtede ülesandeks on igakülgset rahuldada lugejate kasvavaid nõudmisi, eredalt näidata oma linna ja kodumaa mitmekülgset elu, anda ülevaateid tähtsamatest rahvusvahelistest sündmustest. Linnaajalehed peavad laialdaselt propageerima tööliste ja insener-tehniliste töötajate sotsialistliku võistluse kogemusi riiklike plaanide täitmise ja ületamise, toodangu kvaliteedi tõstmise ja omahinna alandamise, toorainete ja materjalide kokkuhoiu eest, tööviljakuse edasist kasvu tööstuse sisemiste reservide õige rakendamise, uue tehnika ja eesrindliku tehnoloogia juurutamise teel. Linnaajalehtede veergudel on tarvis laialdaselt valgustada partei-, ametiühingu- ja komsomoliorganisatsioonide ning kohalike nõukogude tööd, julgelt kritiseerida tööstuse, transpordi, linnamajanduse, kaubandusorganisatsioonide, tervishoiu-, rahvahariduse ja kultuuriasutuste ning ühiskondlike organisatsioonide töös esinevaid puudusi.

Ajalehe iga number peab olema sihikindel, sisukas ja huvitav. Siin tuleb avaldada tähtsat informatsiooni linna, oblasti ja kodumaa elust ning rahvusvahelistest sündmustest; sisukaid kirju ja sõnumeid tööstusettevõtete, kultuurhariduslike asutuste, linnamajanduse, kohalike nõukogude ja ühiskondlike organisatsioonide tööst; materjale, mis näitavad tootmisesrindlaste positiivseid kogemusi ja töömeetodeid; sõnumeid ja artikleid, mis valgustavad ettevõtete ja nõukogude asutuste partei-algorganisatsioonide tööd. Regulaarselt tuleb avaldada ülevaateid, fõljetone, luuletusi, retsensioone, lugejate vastukajasad teatrietenduste, kinofilmide ja ilukirjanduslike teoste kohta, samuti töötajate kirju ning TASS-i ringvaateid rahvusvahelistel teemadel.

Eespool nimetatud ülesannetega määratakse ühtlasi kindlaks ka rajooni- ja linnaajalehtede toimetuste massilise organiseerimistöö sisu. Tähtsamaks tingimuseks on siin laialdase kirjasaatjate aktiivi kaasatõmbamine ajalehe töösse tööstuse ja põllumajanduse eesrindlaste, partei-, nõukogude, komsomoli-, insener-tehniliste ja teaduslike töötajate hulgast, samuti intelligentsi teistest kihtidest. Ajalehetoimetus peab tegema süstemaatilist tööd autoritega, regulaarselt kokku kutsuma lugejate, töölis- ja maakirjasaatjate nõupidamisi ning koosolekuid.

Rajooni- ja linnaajalehtede toimetuste struktuur ja koosseisud olenevad nende perioodilisusest ja mahust.

Nii on 3 korda nädalas ilmuvate 4-leheküljeliste rajooni-ajalehtede toimetuste koosseisud määratud järgmiselt: toimetaja, toimetaja asetäitja (ta on ühtlasi ka partei elu osakonna juhataja), vastutav sekretär, põllumajandusosakonna juhataja, kirjade ja massilise töö osakonna juhataja, kirjanduslik kaastööline, kaks korrektorit, masinakirjutaja, raamatupidaja ja käskjalg-koristaja. Nendes ajalehtede toimetustes, mis on üheaegselt nii partei rajooni- kui ka linnakomiteede häälekandjad, on täiendavalt ette nähtud veel tööstusosakonna juhataja ja teise kirjandusliku kaastöölise ametikoht.

Niisamasugune koosseis on ka linnaajalehtedel, mida antakse välja kolm korda nädalas 4-leheküljelistena. Väiksema mahu ja ilmutamissagedusega rajooniajalehtedel toimetuste osakondi ette nähtud ei ole.

Nõukogude Eestis ilmuvate rajooni- ja linnaajalehtede toimetuste koosseisud vastavad enamikus ülalnimetatutele. Erandi moodustavad siin Jõhvi ja Kiviõli rajooniajalehtede toimetused, kus, arvestades nimetatud rajoonide suurt tähtsust meie vabariigi tööstuses, on täiendavalt ette nähtud tööstusosakonna juhataja ametikoht. Peale selle on kahes keeles ilmuvate rajooni- ja linnaajalehtede (Jõhvi, Kiviõli, Kohtla-Järve ja Narva) toimetustel veel tõlgi ja kolmanda korrektori ametikoht.

Partei Keskkomitee otsuses «Rajooniajalehtedest» (1940) on näidatud, et «rajooniajaleht peab põhiliselt koosnema töölis- ja maakirjasaatjate, partei- ja nõukogude aktiivi materjalidest, samuti aga tööliste kirjadest. Rajooniajalehtede koosseisuliste töötajate ülesanne peab kõigepealt seisma autorite aktiivi kaasatõmbamises rajooni eesrind-

like inimeste hulgast, töölis- ja maakirjasaatjate õpetamises ja kasvatamises».¹

Kuidas paremini organiseerida rajooni- ja linnaajalehe toimetuse tööd? Palju sellest, mida räägiti oblastiajalehe toimetuse töö organiseerimisest, käib ka rajooni- ja linnaajalehtede kohta. Kuid seal on ka oma erinevused, mida peab tingimata arvestama.

Rajooniajalehe toimetuse kaastöölise peamine töö kulgeb kolhoosides, masina-traktorijaamades, sovhoosides ja tööstusettevõtetes. Seal nad koguvad ajalehe materjalide põhilise osa, mis koosneb tööliste ja maakirjasaatjate, partei-, nõukogude ja majandusala töötajate artiklitest ja sõnumitest, kuid samuti nende endi poolt kirjutatud materjalidest. Toimetusse jäävad harilikult üks-kaks töötajat. Rajoonis olevad kaastöölised aga pöörduvad toimetusse tagasi ajalehe küljendamisele eelneval päeval. Nagu kogemused näitavad, on niisugune rajooniajalehe toimetuse töö organiseerimise viis täiesti otstarbekohane. Siinjuures peab vaid meeles pidama seda, et materjale tuleb koguda mitte ainult ajalehe jooksvasse numbrisse, vaid ka järgmistesse numbritesse.

Rajooniajalehtede toimetused kasutavad sidepidamiseks oma kirjasaatjatega mitmesuguseid vorme. Väiksemate sõnumite ja eriti informatsiooni edasiandmiseks kasutatakse tavaliselt telefoni. Toimetusel tuleb vaid materjalide vastuvõtmist telefoni kaudu hästi organiseerida. Sel eesmärgil on paljudes toimetustes parema kuuldavuse saamiseks aparaadid varustatud peatelefonidega. Materjalide üleskirjutamine toimub suure täpsusega, et vältida vigu ja moonutusi. Erilist tähelepanu tuleb sõnumite vastuvõtmisel pöörata nimedele, arvudele ja teistele andmetele. Pärast seda, kui materjal on vastu võetud, tuleks seda kontrollida autorile ettelugemise teel.

Autorite aktiiviga kohtumiseks kasutavad toimetused laialdaselt rajoonikeskuses läbiviidavaid nõupidamisi, istungeid ja teisi massilisi üritusi. Niisugustel päevadel kohtadelt rajoonikeskusesse sõitnud töötajad kutsutakse toimetusse, kus nad tutvuvad toimetuse tööga ja jagavad oma arvamusi ajalehe kohta.

Selleks et tugevdada ajalehe sidemeid rahvahulkadega ja tõmmata kaasa autorite aktiivi, kasutavad paljud toime-

¹ Kogumik «Partei otsused ajakirjandusest», lk. 190 (v. k.).

tused edukalt rajooni partei- ja nõukogude töötajate sõite kolhoosidesse. Nendel seltsimeestel palutakse kohtuda maakirjasaatjatega, vestelda kolhoosnikutega toimetusele vajalikel teemadel. Harilikult niisuguste reiside tulemusena rajooni juhtivad töötajad koguvad huvitavaid materjale ja fakte, mida toimetus saab edukalt ära kasutada.

Rajooniajalehe toimetuse kirjanduslike kaastööliste koosseis ei ole suur. Seepärast tuleb igaühte neist maksimaalselt tööle rakendada. Alati tuleb meeles pidada partei juhtnõore selle kohta, et ajalehe töö on üheks tähtsamaks parteiliseks ülesandeks, et kommunisti-ajakirjaniku jaoks kirjanduslik töö on põhiliseks parteitööks.

Mõnikord partei rajoonikomiteed komandeerivad ajalehete toimetajaid või teisi toimetuse kaastöölisi kauemaks ajaks kolhoosidesse rajooniorganisatsioonide volinikena. See põhjustab aga ajalehe töö halvenemise. On esinenud isegi juhtumeid, kus taolisele tööle saadeti oblastiajalehete toimetajaid. 1948. aastal võttis partei Keskkomitee vastu otsuse ajalehe «Stavropolskaja Pravda» toimetaja ebaõige kasutamise kohta Stavropoli kraikomitee poolt. Nimetatud otsuses on märgitud, et kraikomitee juhtis toimetaja kõrvale tema põhitööst ajalehe juures, andes talle pikemaajalisi komanderinguid majanduslike ja poliitiliste kampaaniate läbiviimiseks. Selle tagajärjel hakkas ajaleht tunduvalt halvemini valgustama krai elu poliitilisi, majandus- ja kultuuriküsimusi. Stavropoli kraikomiteele tehti ülesandeks parandada olukorda ning võtta tarvitusele vajalikud abinõud ajalehe sisu parandamiseks.

Suur tähtsus on töö õigel organiseerimisel toimetuse postiga. Parimad rajooniajalehed, kel on tihedad sidemed töölis- ja maakirjasaatjatega, partei- ja nõukogude aktiiviga, saavad iga päev artikleid, sõnumeid ja kirju. Nende vool pidevalt suureneb, kui toimetus hoolitseb iga kirja eest, kui ta oskab iga kirja taga näha elavat inimest. Iga kord ei ole võimalik kirja täies ulatuses ära kasutada. Sellisel juhul tuleb kirjast teha väljavõte ning avaldada see rubriigis «Meile kirjutatakse», «Kirjadest toimetusele», «Lühisignaalid», «Lugejad teatavad» jne. Töötajate kirjadega tehtava töö arvukate vormide oskuslik kasutamine aitab toimetusel koondada ajalehe ümber laialdase autorite aktiivi.

Palju kogemusi on kogunenud Moskva oblasti Luhho-

vitsõ rajooni ajalehel «Putj k Kommunizmu», mis ilmub kolm korda nädalas 4-leheküljelisena.

Toimetuses on koos toimetajaga kuus sisulist töötajat. Siin on loodud tööks soodne loominguiline õhkkond, milles on tunda kollektiivset mõtet, täpsust ja korda. Igal esmaspäeval toimub toimetuse nõupidamine, kus arutatakse läbi eelmisel nädalal ilmunud ajalehenumbri. Sel nõupidamisel teeb üks toimetuse töötajaist ülevaate ilmunud numbrite kohta, millele järgneb ühine arutelu. Pärast arutelu tutvustab toimetuse sekretär teisi töötajaid eelseisva nädala ajalehenumbrite plaaniga. Niisugustest nõupidamistest võtavad sageli osa ka ajalehe aktivistid. Järjekordse numbri ilmumise eelpäeval viiakse läbi lühike nõupidamine, kus siis lõplikult kinnitatakse ajalehenumbri plaan.

Toimetuse töötajad arutavad ühiselt läbi ka tähtsamad artiklid, mis tulevad ajalehes avaldmisele. Selle tulemusena muutuvad artiklid sisukamaks ja huvitavamaks.

Luhhovitsõ rajooni ajalehetoimetuse tööd iseloomustab tihe side autorite aktiiviga, töölis- ja maakirjasaatjatega, samuti lugejatega. Toimetuse massiline organiseerimistöö on siin orgaaniliselt seotud ajalehe kogu tegevusega. Üle kahesaja kirjasaatja-aktivisti võtavad pidevalt osa ajalehe tööst. Rajooni kõigis 37 kolhoosis on toimetusel oma kirjasaatjad.

Ajalehele kirjutavad järjekindlalt eesrindlikud kolhoosnikud, agronoomid, zootehnikud, traktoristid, seinalehtede toimetuse kolleegiumi liikmed, õpetajad, kolhoosklubide juhatajad, raamatukoguhoidjad, partei- ja nõukogude töötajad. Sageli on juhtkirjade autoriteks rajooni juhtivad töötajad.

Tänu tihedatele sidemetele kolhoosi- ja parteiaktiiviga ning maakirjasaatjatega ilmuvad ajalehes pidevalt sisukad materjalid, mis saavad arutlusobjektiks laiaades lugejate hulkades. Sageli näitavad kirjasaatjad üles väärtuslikku initsiatiivi. Nii tegi Stalini-nimelise kolhoosi esimees, sotsialistliku töö kangelane F. S. Generalov ettepaneku avaldada ajalehes seeria artikleid kolhoosiehituse küsimustes. Ise ta kirjutas esimesena artikli teemal «Näha ette perspektiive, arendada ühismajandust». Oma aktivistide ettepanekul avaldas ajaleht rea huvitavaid materjale köögiviljakasvatuse arendamisest rajooni kolhoosides.

Suurt tähelepanu tööle kirjasaatjatega ja autorite aktiiviga osutab Paide rajooni ajalehe «Võitlev Sõna» toime-

tus. Töös kirjasaatjatega kasutab toimetuse peamise töövormina nõupidamisi. Nii korraldas toimetuse tänavu kevadel enne põllutööde algust igas masina-traktorijaama piirkonnas kirjasaatjate nõupidamise, kus ettekannetega esinesid toimetuse töötajad. Andes ülevaate ajalehe senisest tööst, tegid nad ühtlasi kirjasaatjaile teatavaks need teemad, millede kohta toimetuse kevadtööde perioodil ootab kaastööd.

Autorite aktiiviga läbikäimisel on peamise töövormina välja kujunenud individuaalne töö. See algab juba ajalehe kuuplaani koostamisest, mil toimetuse töötajad konsulteerivad autoritega (tavaliselt on nendeks mitmesuguste elualade juhtivad töötajad või spetsialistid), missuguseid küsimusi tuleks eelseisval kuul ajalehes valgustada. Selliste vestluste käigus selgub, kes võiksid mingil teemal kirjutada. Edasi järgneb materjali tellimine, autori instruerimine jne., kuni artikli lõpliku valmimiseni ja selle trükkimiseni.

Tihti teevad kirjasaatjad ja autorid toimetusele häid ettepanekuid. Nii juhtis üks kirjasaatja toimetuse tähelepanu asjaolule, et iga kuu antakse välja küll loomakasvatajate bülletääne, kuid mitte kordagi ei ole välja antud bülletääni taimekasvatuse kohta. Kaalunud kirjasaatja ettepanekut ning leidnud selle õige olevat, andiski toimetusele välja vastava bülletääni.

Toimetuse ja kirjasaatjate ning autorite aktiivi vahelistest tihedatest sidemetest räägib ka saabuvate kirjade hulk. Nii näiteks sai toimetusele möödunud aastal üle 2000 kirja, käesoleva aasta esimesel poolel aga keskmiselt 200 kirja kuus ehk 8—9 kirja päevas. Olles oma kirjasaatjate kaudu pidevalt kursis kõigi sündmustega, suudab ajaleht igakülgsest ja asjatundlikult valgustada rajooni mitmelisel elu.

Voroneži oblasti Belogorje rajooni ajaleht «Leninskije Zavetõ» ilmub kaks korda nädalas 2-leheküljelisena. Selle ajalehe toimetuse pole suur: toimetaja, vastutav sekretär ja tehnilised töötajad. Lasknud välja järjekordse ajalehenumbri ning koostanud uue numbri plaani, sõidavad toimetaja ja sekretär harilikult välja kolhoosidesse. Seal nad kohtuvad maakirjasaatjatega, tellivad ja saavad neilt artikleid ning sõnumeid, aitavad autoritel oma materjale kirjanduslikult viimistleda. Iga niisuguse retke tulemusena toovad toimetuse töötajad tavaliselt kaasa materjale mitte

ainult järjekordse numbri jaoks, vaid ka tagavaraks umbes 400—500 rida.

Toimetaja loeb enne trükkimist eranditult läbi kõik käsikirjad. Pärast ladumist loetakse materjale veerutõmmistel, lõplikult aga küljetõmmistel. Toimetuse ja trüki-koja töö on organiseeritud sellise arvestusega, et ajalehe trükkimine algaks kell viis õhtul.

Vaatamata toimetuse väikesele koosseisule on ajalehel «Leninskije Zavetõ» suur hulk kirjasaatjaid. Toimetus saab kuu jooksul keskmiselt 90—100 kirja. Igas külas on ajalehel aktiivseid kirjasaatjaid. Pidevalt võtab ajalehe tööst osa rajooni parteiaktiiv. Toimetuse juures töötab hästi kirjandusring.

Novotšerkasski linna ajalehe «Znamja Kommunõ» (Rostovi oblast) toimetuses on silmapaistval kohal töö autorite aktiiviga. Selleks et tõmmata ajalehe tööle kaasa tootmis-eesrindlasi, teaduslike asutuste ja parteiorganite töötajaid, kasutab toimetus mitmekesiseid massilise töö vorme. Toimetus korraldab individuaalvestlusi autoritega, aktiivi nõupidamisi toimetuse osakondades, organiseerib töölis-kirjasaatjate kontrollretki jne.

Tihedad sidemed töölikirjasaatjatega löi toimetuse tööstus- ja transpordiosakond. See võimaldas avaldada ajalehes rea sisukaid artikleid väljalastava toodangu kvaliteedi tõstmise kohta, metalli kokkuhoiust igalt tootelt, eesrindlike töömeetodite juurutamisest jm. taolist.

Üks Budjonnõi-nimelise elektriveduriehtuse tehase töö-eesrindlane tõstis ajalehes üles küsimuse tootmiskultuuri parandamisest. Oma artiklis ta näitas, et madal tootmis-kultuur pidurdab tööviljakuse tõusu tehases. Selles küsi-muses organiseeris toimetus autorite aktiivi koosoleku ja töölikirjasaatjate kontrollretke. 14 töölikirjasaatjate bri-gaadi kogusid huvitavaid materjale, mis avaldati ajalehes.

Novotšerkasski ajalehe toimetus viib regulaarselt läbi autorite aktiivi nõupidamisi partei elu valgustamise, toot-miseesrindlaste kogemuste ja kaubandusettevõtete töö küsi-mustes. Suure aktiivsusega möödusid lugejate konverent-sid Budjonnõi-nimelises tehases, tööpingitehases ja koha-likus leivakombinaadis. Lugejad aitasid avastada puudusi toimetuse töös, tegid rea ettepanekuid ajalehe sisu paran-damiseks.

Ajalehe «Kommunist» (Engelsi linn, Saraatovi oblast) toimetusel on mõningaid kogemusi autorite aktiivi kaasa-

tõmbamisel ajalehe töö planeerimisele. Kuuplaanid on siin ajalehe koosseisuliste töötajate ja väliskaastöölise aktiivi kollektiivseks loominguks. Seda saavutatakse järgnevalt.

Pärast kuuplaani koostamist kutsuvad osakonnad kokku kirjasaatjate aktiivi nõupidamised, kus arutatakse läbi põhiküsimused, milliseid toimetusi kavatseb järgmisel kuul ajalehes käsitleda. Nõupidamisest võtab osa tavaliselt 20—30 inimest. Partei elu osakonna tööplaani arutamisest võtavad osa nende ettevõtete ja asutuste parteibüroo sekretärid, tsehhide parteiorganisatsioonide parteigruppide organisaatorid ja juhatajad, kes kirjutavad ajalehele, partei linnakomitee propaganda- ja agitatsiooniosakonna töötajad. Tööstusosakonna plaani läbiarutamisest võavad osa eesrindlikud töölised, kes kirjutavad ajalehele, tsehhide meistrid ja juhatajad.

Neil nõupidamistel teevad kirjasaatjad uusi ettepanekuid plaanide täiendamiseks, kritiseerivad puudusi osakondade töös. Nii näiteks kritiseeriti toimetust sellepärast, et ta sageli kirjutas kahe suurema tehase ühtedest ja samadest tööeesrindlastest, kuid samal ajal ei märganud teisi tublised töötajaid, teisi ettevõtteid. Nõupidamisest osavõtjad rääkisid paljudest uutest tootmistöö novaatoritest, nende suurepärasest töösaavutustest, tutvustasid nende töökogemusi.

Rajooni- ja linnaajalehtede toimetustes töötab palju noori ajakirjanikke, kel ei ole veel küllaldaselt kogemusi. Seepärast tuleb toimetustes organiseerida õppusi kaadri kvalifikatsiooni tõstmiseks, kahetsemata selle peale minevat ajakulu. Toimetuse kaadri õppuse organiseerimise osas on häid kogemusi ajalehe «Balhaški Rabotši» toimetusel.

Kõik toimetuse töötajad õpivad parteihariduse võrgus, mõned nendest aga juhatavad ise poliitkoole ja -ringe. Iga toimetuse töötaja ette on püstitatud ülesanne hakata õppima Kasahhi Riikliku Ülikooli kaugõppe osakonnas. Mitu kaastöölist õpivad juba praegu.

Toimetuses on organiseeritud seminar teemal «Nõukogude ajakirjanduse teooria ja praktika». Seminaril on ära kuulatud ja läbi arutatud järgmised ettekanded: «Juhtkiri ajalehes», «Informatsioon ajalehes», «Artiklid ja sõnumid», «Ajalehe kujundamise tehnika» ja teised. Loengud ja ettekanded koostatakse keskajalehtedes ja oma ajalehes

ilmunud materjalide analüüsimise põhjal. Mõningad tunnid olid pühendatud ajalehe keelele ja stiilile.

Toimetuse kaadri üldharidusliku taseme ja erialase kvalifikatsiooni tõstmise vajadusest on õigesti aru saanud paljud meie vabariigi rajooniajalehtede toimetused. See pärast on kujunenud tavaliseks nähtuseks, et toimetuste töötajad õpivad töö kõrval kas siis kesk- või kõrgemates õppeasutustes, samuti korraldatakse toimetustes õppusi erialaste teadmiste täiendamiseks. Esile võib siin tõsta Jõgeva rajooni ajalehe «Kolhoosnik» toimetust, kus enamik toimetuse töötajaid, eesotsas toimetajaga, õpib kaugõppe teel Tartu Riiklikus Ülikoolis. Samuti toimuvad siin õppused ja tootmisnõupidamised konkreetselt ajalehe tööga seotud küsimustes.

Rajooni- ja linnaajalehtede tase sõltub otseselt toimetuse sidemetest partei rajooni- ja linnakomiteega, ajalehe parteilisest juhtimisest. Toimetaja ei või rahulduda ainult ajalehe tööplaani esitamisega parteikomiteele. Ta peab töö nii korraldama, et toimetuse osakondade juhatajail oleks pidev side parteiorganite vastavate osakondadega. See võimaldab toimetusel alati kursis olla nende küsimustega, millega momendil tegeleb parteiorganisatsioon, aitab ajalehetööl kaasa tõmmata parteiaktiivi, tõsta ajalehe osa võitluses partei XX kongressi ajalooliste otsuste eduka elluviimise eest.

AJALEHETOIMETUSE TÖÖ PLANEERIMINE

Käesoleval ajal on meie ajakirjanduse ülesanded, kogu tema sisu kindlaks määratud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XX kongressi ajaloolistes otsustes. Partei poolt väljatöötatud poliitika laialdane propaganda, mis valgustab nõukogude inimestele teed edasi kommunismile, rahvahulkade mobiliseerimine võitlusse kuuenda viie aasta plaani ennetähtaegse täitmise eest — need on põhiülesanded, millest peavad kõigi ajalehtede toimetused lähtuma oma tööplaanide koostamisel.

Plaan on ajalehe eduka toimetamise tähtsaim tingimus

Planeerimine on toimetuse töö õige organiseerimise aluseks. Seepärast on partei alati omistanud suurt tähtsust oma ajalehtede täpsele ja selgele programmile, nende plaanidele.

N. K. Krupskaja mälestustes V. I. Leninist kui toimetajast on öeldud, et Vladimir Iljitš pühendas suurt tähelepanu ajalehe temaatika kindlaksmääramisele, tema aktuaalsusele, planeerimisele, selle sügavale seosele eluga.

«Mul õnnestus vaadelda «Iskra» toimetuse tööd,» kirjutab N. K. Krupskaja. «Ma mäletan, kuidas igakülgsest arutati iga teemat. Ma mäletan pikki jutuajamisi, mõtete vahetusi Plehhanovi ja Lenini vahel selle üle, missugused teemad valida. Isegi teemade paigutus võeti elava arutelu alla — missugust teemat paigutada ettepoole, missugust nihutada lõppu. Ja «Iskra» toimetuse, kui ta tuli kokku (või kirjavahetuse teel), arutas hoolikalt iga teemat — tema kommunistlikku erikaalu.»¹

¹ N. K. Krupskaja, Õpime töötama Lenini järgi, lk. 106 (v. k.).

Ajalehe plaan ei ole mitte lihtne materjalide plaan, mida toimetused kavatses avaldada kindlaksmääratud tähtsajooksul, vaid ajakirjandusliku häälekandja võitlusprogramm, mis tuleneb partei poolt ülesseatud ülesannetest, sihikindel võitlusprogramm võitluses partei otsuste eduka elluviimise eest. Ajalehe plaan peab kajastama püüdlust veelgi rohkem siduda end rahvahulkadega, veelgi tihedamalt koondada neid partei ümber.

Partei Keskkomitee otsustes ja direktiivides on antud ammendavad juhtnöörid selle kohta, kuidas on vaja organiseerida ja planeerida ajalehetoimetuste tööd. Suur tähtsus on partei Keskkomitee otsustel, mis võeti vastu 1945. a. juulis ja augustis vabariiklike, krai- ja oblastiajalehtede 29. juuli, 5., 12. ja 19. augusti numbrite kohta. Need otsused sisaldavad üksikasjalisi juhtnööre selle kohta, kuidas tuleb koostada kohalikke ajalehti, mida peab arvestama planeerimisel, eriti iga üksiku ajalehenumbri plaani koostamisel.

Partei Keskkomitee, vaadanud läbi 4-leheküljeliste ajalehtede pühapäevase, 12. augusti 1945. a. numbriga, märkis, et paljude ajalehtede toimetused on hakanud paremini koostama ajalehtede pühapäevaseid numbreid. Partei Keskkomitee märkis, et õnnestunumaid 12. augusti ajalehenumbreid andsid välja «Radjanskaja Ukraina», «Sovetskaja Kubani» ja «Gorkovskaja Kommuna» toimetused. «Nende ajalehtede toimetused planeerisid hästi pühapäevased numbrid, avaldades neis sisult ja žanrilt erinevaid materjale. Ajalehed valgustavad operatiivselt ja asjatundlikult viljakoristuse ja varumise käiku, propageerivad põllumajanduse eesrindlaste kogemusi kohustuste ennetähtaegsel täitmisel riigi ees, teravalt kritiseerivad neid, kes näitavad üles aeglust ja organiseerimatust selle tähtsa riikliku ülesande täitmisel. Pühapäevaste numbrite positiivseks omaduseks on mitmekesise informatsiooni ja sisukate materjalide olemasolu tööstuse, nõukogude asutuste, kõrgemate õppeasutuste ja koolide töö küsimustes, mis teeb ajalehed huvitavaks elanikkonna mitmesugustele kihtidele ja suurendab nende osa töötajate kasvatamisel.»¹

Partei Keskkomitee tunnistas mitterahuldavalt koostatud ajalehtedeks niisugused, nagu «Kommunist Tadžikis-

¹ «Propagandist» nr. 17, 1945, lk. 20 (v. k.).

tana», «Uralski Rabotši», «Krasnojarski Rabotši» ja Molotovi oblasti ajaleht «Zvezda».

«Ajalehe «Kommunist Tadžikistana» toimetus peaaegu üldse ei peegeldanud ajalehenumbris põllumajanduslike tööde käiku vabariigis. Numbris avaldatud toimetuse enda materjalid olid koostatud puudulikult, need olid puudulikult ja hooletult redigeeritud. Ajaleht oli halvasti kujundatud ja ilmus trükist suure hiline misega.

Ajalehe «Uralski Rabotši» toimetus ei avaldanud 12. augustil ühtki materjali tööstuse tööst, täitis ajalehe massilugejale vähe sisukate ja ebahuvitavate kokkuvõtlike artiklitega, oblasti mitmesuguste spordiühingute tööst. Sõnumid põllumajanduslikel teemadel olid kirjutatud pinna pealselt.

Ajalehe «Krasnojarski Rabotši» pühapäevases numbris ei olnud sihikindlust, ei paistnud välja päeva peaülesanne. See ajalehenumber koosnes peaaegu täiesti informatsioonilise iseloomuga materjalidest ega valgustanud põhjalikult mitte ühtegi tööstuse ja põllumajanduse töö küsimust. Ei olnud ainustki artiklit parteiorganisatsioonide ja kohalike nõukogude tööst. Mahult suur artikkel krai sovhoosidest ja artikkel, mis oli pühendatud kehakultuurlaste päevale, olid koostatud loetleva aruande stiilis. Ajalehes ei olnud informatsiooni Nõukogude Liidu ja Krasnojarski krai kohta. Enamus materjalidest olid hooletult redigeeritud, ajalehe number oli äärmiselt halvasti kujundatud.»¹

Need partei Keskkomitee otsused näitavad, et planeerimisel on määratu suur tähtsus ajalehetoimetuse töös, et ilma konkreetse, hästi läbimõeldud plaanita ei saa edukalt toimetada ajalehte. Plaani puudumine toimetuse töös viib paratamatult suurtele vigadele, hooletustele ja nurjumistele.

Hästi läbimõeldud plaan võimaldab toimetusel järjekindlalt võidelda materjalide kõrge ideelise taseme eest, koondada tähelepanu peamistele, põhilistele küsimustele, millede valgustamine on antud momendil esmajärjekordse tähtsusega. Õige planeerimine muudab toimetuse töö sihikindlaks, annab võimaluse õigeaegselt märgata uusi nähtusi, toetada kõike eesrindlikku, progressiivset, kõrvale heita kõik mahajääv, äraelanu. Toimetuse plaanis nähakse aegsasti ette, kes autoritest ja missugustel teemadel kirju-

¹ «Propagandist» nr. 17, 1945, lk. 21 (v. k.).

tab, kuidas kindlustada materjalide mitmekesisus, kuidas esitatakse erinevad osad, žanrid. Lõpuks loob plaan organiseerituse ja korra toimetuse töös, likvideerib tarbetu kiirustamise ja tormamise, võimaldab otstarbekohaselt kasutada toimetuse iga töötajat.

Järelikult hästikoostatud plaan on tarvilik abinõu, mis kindlustab ajalehes kõigi küsimuste õigeaegset ja sügavat käsitlemist, millede lahendamisega tegeleb parajasti parteiorganisatsioon.

Ajalehe planeerimise iseärasused

Ajalehetoimetuse töö planeerimisel on oma iseärasused. Need väljenduvad ennekõike selles, et ajaleht kui võitlev poliitiline häälekandja peab pidevalt valgustama nõukogude inimeste — kommunistmehhitajate tegevust, aitama neid nende suures ülesehitustöös. Sellepärast on loomulik, et ka kõige ideaalsemalt koostatud plaanis ei saa ette näha kõiki sündmusi, mis toimuvad meie maa vaheldusrikkas ja mitmekülgses elus. Kuid ajaleht ei tohi elust maha jääda, ta peab edasi minema, õigeaegselt valgustama nõukogude ühiskonna tähtsamaid eluavaldusi.

Kuu- ja isegi nädalaplaanis on raske ette näha kõiki teemasid, mis elu üles seab. Ütleme näiteks, et täna ühe eesrindliku ettevõtte kollektiiv tegi tähtsa algatuse sotsialistlikus võistluses. Kuidas peab antud juhul talitama ajaleht? Arusaadavalt peab ta sellest viivitamatult oma lugejatele rääkima, selgitades seejuures üksikasjaliselt ja täpselt, missuguseid uusi töövõtteid ja -meetodeid kasutatakse, mis võimaldas ettevõttel võistlust hoogustada, saavutada tööviljakuse tõusu. Peale selle tuleb toimetusel hakata propageerima ja levitama eesrindliku ettevõtte kogemusi. Ajalehes peaksid sel puhul ilmuma juhtkirj, vastukajad ja teised materjalid. Samuti tehakse toimetuse tööstusosakonna plaanis vastavad muudatused. Mõnede varem ettenähtud teemade avaldamine lükatakse edasi, kuna nende asemele võetakse momendi aktuaalsed küsimused, mis elu poolt on üles seatud.

Võib tuua veel teise näite. Toimetuse plaanis on ette nähtud rea kriitiliste ja bibliograafiliste artiklite avaldamine. Samas aga ilmub kirjanduse- ja kunstiajakirja järjekordne number. Selles on uus teos, mida peab viivitamatult kajastama. Mida teha? Retsensioonid, mis plaani järgi tuleksid avaldada, on juba trükivalmis. Kas avaldada enne

plaanis ettenähtud materjalid, ja alles pärast seda artikkel uuest teosest? Selline lahendus oleks muidugi väär. Kui ilmunud teosele tuleb anda hinnang, siis seda asja ei tohi kõrvale lükata. Jälle, nagu eelmiselgi korral, tuleb mõne varem plaanis ettenähtud artikli avaldamine edasi lükata ja selle asemel panna ajalehte uus, äsjaavalminud artikkel.

Lühidalt, elu ise teeb olulisi parandusi kõikides meie plaanides, seda enam aga toimetuse plaanides. Iga võitlev ajaleht peab sellele kiiresti reageerima.

Toimetus, kes hästi tunneb elu, oskab paljut ette näha ja seda oma plaanides varakult kajastada. Niisuguses toimetuses ei esine isevoolu töös, tegelikust elust mahajäämist.

Võiks nimetada järgmisi nõudmisi, mida tuleb arvestada ajalehe töö planeerimisel:

1. Ajalehe plaani määravad kindlaks need ülesanded, mis partei seab antud momendil meie maa ette. Seejuures kohaliku ajalehe toimetus peab arvestama neid konkreetseid ülesandeid, mis seisavad vabariigi, krai, oblasti, linna ja rajooni ees, arvestama kohaliku majanduse ja kultuurilise arengu iseärasusi. Toimetuse plaani koostamisel tuleb juhinduda vastavate parteiorganite tööplaanist.

2. Ajalehe planeerimine peab olema elav, operatiivne ja painduv. Elu sügav tundmine võimaldab toimetusel õigeaegselt märgata kõike uut ja eesrindlikku, kiiresti tabada päevaküsimusi, laialdaselt kajastada päevateemasid. Planeerimisel tuleb arvestada ajalehele ja teistele organisatsioonidele saabuvate töötajate kirjade iseloomu.

3. Ajalehe plaanis tuleb ette näha põhilised, kesksed teemad, need problemaatilised küsimused, mida toimetus kavatses avaldada. Plaani tähtsaimaks omaduseks on tema sihikindlus ja suund. Plaan peab olema konkreetne, kus oleksid ära näidatud täitmise tähtajad ja täitjad.

4. Plaan koostatakse sellise arvestusega, et ajalehe tööle saaks kaasa tõmmatud võimalikult laialdane autorite aktiiv. Plaanis tuleb ära märkida kõik massilise organiseerimise alased üritused, mida toimetus kavatses läbi viia.

5. Plaanis nähakse ette mitmesuguste ajalehežanride avaldamine.

Planeerimise kord ajalehes

Loomulikult ei ole olemas ega saagi olla universaalset planeerimissüsteemi, mis eranditult oleks sobiv kõigile

ajalehtedele. Iga ajalehetüübi jaoks on olemas oma planeerimise kord, mis oleneb reast asjaoludest, nagu toimetuse struktuurist, koosseisust, ajalehe perioodilisusest, mahust jne.

Kesk-, vabariiklike, krai- ja oblastiajalehtede jaoks on tüüpilisem ja otstarbekohasem järgmine planeerimise süsteem:

1. Toimetuse osakondade kuuplaan.
2. Toimetuse nädalaplaan.
3. Ajalehenumbri plaan.

Toimetuse osakonna kuuplaan. Toimetuse töö planeerimise esimeseks astmeks on osakonna kuuplaan, mis koostatakse iga osakonna poolt ja kinnitatakse toimetuse kolleegiumil. Osakonna plaanis nähakse tavaliselt ette eelseisval kuul avaldamisele tulevad põhimaterjalid.

Et ajalehe plaan oleks sisukam ja huvitavam oma temaatikalt, žanride mitmekesisuselt, selleks peavad osakonna töötajad plaani koostamisele kaasa tõmbama mittekoolesuliste autorite aktiivi, ühe või teise tööharu spetsialiste. Niisuguse kaasatõmbamise vormid võivad olla kõige mitmekesisemad.

Mõnedes toimetustes osakondade juhatajad kutsuvad kokku nõupidamisi plaani kohta arvamuste vahetamiseks. Kuigi niisugused nõupidamised on kasulikud, siiski ei või ainult nendega piirduda. Nimelt ei saa mitte kõik, kes toimetusele võiksid plaani koostamisel uusi, huvitavaid mõtteid anda, alati nõupidamistest osa võtta. Seepärast tuleb aktiiviga sidepidamiseks kasutada veel teisi vorme. Sagedamini peaksid osakondade juhatajad ja kirjanduslikud kaastöölised kohtuma parteiorganisatsioonide juhtivate töötajate, majandustegelaste, spetsialistide ja oma aktiivsemate kaastöölistega, vestlema nendega sellest, missuguseid teemasid tuleks ajalehes käsitleda ning kes võiksid olla autorid. Viimases küsimuses võib pöörduda ka kirjalikult osakonna aktivistide poole, läbi viia nõupidamisi parteikomitee osakondades, ettevõtetes ja rajoonides.

Pärast kõigi ettepanekute kokkukogumist arutatakse need läbi osakonna töötajate poolt ning koostatakse kuuplaan. Harilikult näidatakse plaanis teema ja materjali sisu, autor, materjali pikkus ja selle valmissoomise aeg.

Kuuplaanidesse võetakse sisse ka massilise organiseerimise alased üritused, mis viiakse läbi autorite aktiiviga ning töölis- ja maakirjasaatjatega.

Osakondade plaanid arutatakse läbi toimetuse kolleegiumi koosolekul, kus aga kolleegiumi ei ole, seal toimetuse juhtivate töötajate nõupidamisel koos osakondade juhatajatega. Pärast seda koostab sekretariaat toimetuse kuuplaani, mis esitatakse kinnitamiseks partei krai-, oblasti-, linna- või rajoonikomitee büroole.

Toimetaja peab töö planeerimisel sisse seadma kindla korra. Osakondadelt tuleb nõuda, et nad toimetuse kolleegiumile läbivaatamiseks esitavad plaanid teeksid alati ettenähtud tähtajaks valmis. Toimetaja omakorda on kohustatud õigeaegselt esitama toimetuse kuutööplaani kõrgemale parteiorganile kinnitamiseks.

Toimetuse nädalaplaan. See on ajalehe planeerimise teine aste. Tekib küsimus, kas on tarvis nädalaplaani, kui on juba olemas kuuplaan? Paljude toimetuste praktika kinnitab, et niisugune plaan on vajalik. Asi seisab selles, et kuuplaanis on raske ette näha kõiki teemasid, mis elu poolt esile kerkivad. Nädalaplaan on selles suhtes palju operatiivsem, temas leiavad kajastämist uued, äsjakerkinud teemad.

Toimetuse nädalaplaan tuleks niisamuti koostada kui kalenderplaangi, s. o. ajalehenumbrite järgi. Oma plaanid eelseisva nädala kohta esitavad osakonnad sekretariaadile, kes siis juba koostab toimetuse üldplaani.

Ajalehenumbri plaan. Kolmandaks ja viimaseks planeerimise astimeks on ajalehe jooksva numbriga plaan või makett.

Mõningates toimetustes on sisse seatud järgmine kord. Ohtul esitab iga osakond sekretariaadile kirjaliku avalduse jooksva numbriga materjalide kohta. Avalduses näidatakse ära artikli teema ja selle suurus; ühtlasi on ära märgitud, kas materjal on juba valmis või millal see ladumisele antakse. Niisuguste avalduste ja nädalaplaani alusel koostab sekretariaat jooksva numbriga maketi ja esitab selle kinnitamiseks toimetuse kolleegiumile.

«Pravda» toimetuses kinnitatakse jooksva numbriga plaan toimetuse kolleegiumi koosolekul küljendamise päeva eelõhtul.

Õigesti planeerida iga numbrit tähendab kindlustada ajalehe kõrge ideeline tase, tähendab saavutada seda, et kõik materjalid kasvataksid lugejaid kommunismi vaimus, et kõrvuti artiklite ja sõnumitega eesrindlikest kogemustest leiduks igas numbris ka kriitilisi materjale. Võitlevas

ja aktuaalses ajalehenumbris, mis eredalt valgustab kohalikku elu, esitatakse materjale mitmesugustes ajalehežanrides. Sihikindel ajalehenumber peab aitama parteiorganisatsioonil mobiliseerida töölisi, kolhoosnikuid ja intelligentsi ennastsalgavale tööle, kommunistliku partei poolt püstitatud ülesannete edukale täitmisele.

Niisugused on kolm astet, kolm oblasti-, krai- ja vabariikliku ajalehe toimetuse töö planeerimise etappi.

Linna- ja rajooniajalehtedes, mis ilmuvad kolm ja rohkem korda nädalas, on samuti vaja sisse viia planeerimine, mis sisaldaks endas kolme etappi: kuuplaan, nädalaplaan (ajalehenumbrite järgi) ja numbri plaan-makett. Ajalehtedes, mis ilmuvad üks-kaks korda nädalas, koostatakse harilikult kuuplaan (ajalehenumbrite järgi) ja numbri plaan-makett.

Peale loetletute on ajalehel olemas veel teisi plaane.

Temaatiline perspektiivplaan. Paljudes ajalehtede toimetustes koostatakse temaatilised plaanid 3—4 kuu peale. Kõige sagedamini koostatakse niisugune plaan osakonnas, et saada selget ülevaadet töös, et õigeaegselt astuda ühendusse autoritega ja tellida nendelt kaastööd. Kuid mõnikord kerkib üles vajadus omada niisugust plaani ka toimetuse ulatuses tervikuna. Nii koostasid paljud oblasti- ja vabariiklike ajalehtede toimetused pärast partei XX kongressi temaatilise perspektiivplaani kongressi materjalide tutvustamiseks.

Kampaaniaplaan. Suurte poliitiliste ja majanduslik-poliitiliste kampaaniate perioodiks (valimised, kevadkülv, viljakoristus ja -varumine) töötatakse harilikult välja osakondade ja toimetuse eriplaanid, mis haaravad kõiki tähtsamaid küsimusi kogu kampaania perioodil.

Kampaaniaplaan koostatakse samuti nagu kuu- ja nädalaplaan: algul töötavad osakonnad välja plaani oma töö ulatuses, ja alles seejärel koostatakse toimetuse üldine plaan. Kampaaniaplaani järel töötatakse välja kuutööplaani. Viimasesse lülitatakse vastavad teemad läbiviidavate kampaaniate plaanist.

Kui toimetusel on kavatsus läbi viia mingisugust ajalehekampaaniat (ühiskondlikku ülevaadust, arutelu, erakorralist nõupidamist), siis on otstarbekohane koostada selle läbiviimiseks eriplaan.

Ajalehe erinumbri plaan. Revolutsiooni-pühade ja teiste tähtpäevade puhul annavad ajalehed välja

erinumbreid ja -lehekülgi. See on saanud nõukogude ajakirjanduse suurepäraseks traditsiooniks. Kogu toimetuse kollektiivi, iga ajalehe töötaja auasjaks on anda pühade või tähtpäeva erinumber välja eriti sisukana ja huvitavana. Nende numbrite jaoks materjalide ettevalmistamisest võtavad aktiivselt osa kirjanikud, teadlased, parteitöötajad, tööstuse ja põllumajanduse eesrindlased.

Selleks et erinumber või -lehekülg igati õnnestuks, tuleb neid hästi ette valmistada. Kuid ettevalmistus algab plaanist. Seepärast peab toimetuse koos oma aktiiviga hoolikalt läbi mõtlema erinumbri temaatika ja sisu, kindlaks määrama materjalide kirjanduslikud vormid, välja valima autorid — lühidalt, tuleb teha kõik selleks, et ajalehenumber saaks tõesti sisukas ja huvitav.

Täitmise kontroll

Nagu mistahes partei- ja riigitöö alal, nii peab ka ajalehetöötajates täitmise kontroll seisma kõrgel tasemel.

Mõnedes toimetustes ei ole aga veel sisse seatud küllaldast ülesannete ja plaanide täitmise kontrolli. See viib selleni, et põhiliste materjalide ettevalmistus kas nurjub või siis venib, et tähtsamate, problemaatiliste artiklite asemel lähevad ajalehte teisejärgulised, vähemtähtsad materjalid. Kogemused on näidanud, et isegi head töötajad, kes on enda hoolde jäetud, kelle tegevust ei kontrollita, hakkavad käest ära minema.

Toimetaja ja vastutav sekretär peavad iga päev huvi tundma iga osakonna töö vastu, kontrollima, kuidas nad täidavad plaane, missugused materjalid valmistatakse ette trükkimiseks, missugused artiklid ja sõnumid on saabunud toimetusse. Operatiivsetel nõupidamistel tuleb kontrollida nädalaplaanide täitmist. Iga kuu peab toimetuse kolleegium ära kuulama osakondade juhatajate teadaanded selle kohta, kuidas töötab osakond, missugused materjalid kuuplaanist on avaldatud.

Sageli piirduakse toimetustes plaani täitmise kontrollimisega ühe küljega. Otsustatakse nimelt nii: kui osakond andis laduda kõik, mis plaanis oli ette nähtud, siis järelikult täitis ta ka plaani. See on asja formaalne lahendamine. Niisugusel kontrollimisel ei selgu kunagi, milline oli avaldatud materjalide tase, millist mõju nad avaldasid lugejale, millega konkreetset ajaleht abistas üht või teist organisatsiooni, kas taoliste materjalide avaldamist tuleb

veel jätkata järgmistes numbrites jne. Just sellepärast on vaja ka toimetustes organiseerida otsuste täitmise kontrolli.

«Pravda» toimetuses on planeerimise ja täitmise kontrollimisel sisse seatud kindel kord. Siin ei esine niisuguseid juhtumeid, et toimetuse osakonnad töotaksid mõni aeg ilma plaanita. Osakonnad töötavad kuuplaanid välja täpselt ja need kinnitatakse õigeaegselt toimetuse kolleegiumi poolt. Viimane kuulab ära ka toimetajate ja osakondade juhatajate teadaanded eelmise kuu plaanide täitmise kohta.

Hästikorraldatud täitmise kontroll on seega ajalehetöötajate töö õige organiseerimise tähtsamaks tingimuseks.

AJALEHETOIMETUSE MASSILINE TÖÖ

Massiline töö on parteilise ajalehe juhtimise meetod

Meie ajakirjandus on loodud töötajate erinevatest kihtidest päritolevate kirjasaatjate aktiivi ajalehtede tööst pideva ja laialdase osavõtu alusel. See on kommunistliku partei ajakirjanduse üheks kuulsusrikkaks traditsiooniks.

Juba möödunud sajandi lõpul märkis V. I. Lenin Venemaa tööliste hulgas levinud suurepärasest kommet saata kirju sotsialistlikule ajalehele. Hiljem oma raamatus «Mis teha?» Vladimir Iljitš kirjuas: «Kõige mahajäänudate tööliste hulgas arenes tõeline kiring «end trükis avaldada» — õilis kiring...»¹

Tööliste osavõtt partei pörandaaluste ja legaalsete ajalehtede tööst laienes aasta-aastalt ja muutus meie ajakirjanduse kui uut tüüpi ajakirjanduse üheks märkimisväärseks iseärasuseks.

Pärast Suurt Sotsialistlikku Oktoobrirevolutsiooni omandas tööliste, talupoegade ja intelligentsi osavõtt ajakirjanduse tööst tõesti laialdase ulatuse. Töölis- ja maakirjasaatjate liikumine, levides määratu kiirusega, haaras ikka uusi töötajate hulki. Meie rahva hulgas üha süvenes komme saata ajalehele kirju. Õilis tung end trükis avaldada muutus nõukogude inimeste patriootiliseks asjaks.

Nõukogude riigi arengu kõigil etappidel etendas partei poolt juhitud töölis- ja maakirjasaatjate liikumine suurt osa meie ajakirjanduse tugevdamisel, samuti sotsialistlikus ülesehitustöös. Töölis- ja maakirjasaatjad esinesid kui sotsialismi ülesehitamisest aktiivsed osavõtjad, kui tootmis-

¹ V. I. Lenin, Teosed, 5. kd., Tallinn, 1951, lk. 357—358.

eesrindlased, kui väsimatud võitlejad Nõukogude Liidu võimsuse kindlustamise eest. Partei kuulab alati tähelepanelikult töölis- ja maakirjasaatjate kui proletaarse ühiskondliku arvamise komandöride häält.

Nüüd, nõukogude rahva poolt kommunismi ülesehitamise eest peetava võitluse perioodil etendab töölis- ja maakirjasaatjate liikumine endiselt määratu suurt osa meie ajalehtede töös, maa ühiskondlik-poliitilises elus. Kesk- ja kohalike ajalehtede tööst võtavad aktiivselt osa miljonid rahva hulgast tulnud kirjasaatjad.

Koos maa majandusliku ja kultuurilise arenguga kasvas ja laienes ka töölis- ja maakirjasaatjate liikumine. Nüüd see liikumine erineb kvalitatiivselt sellest liikumisest, misugune ta oli nõukogude korra esimestel aastatel. Sotsialismi ülesehitamise käigus tõusis mõõtnatult meie rahva kultuuriline tase. Nüüd on tehastes, vabrikutes, kolhoosides, sovhoosides ja masina-traktorijaamades suur hulk inimesi seitsmeklassilise, kesk- ja kõrgema haridusega. Maal on kasvanud nõukogude intelligentsi määratu suur armee.

Suured sotsialistlikud ümberkujundused, maal toimunud kultuürevolutsioon muutsid ka meie ajakirjanduse kirjasaatjate aktiivi palge. Kes on need praegused töölis- ja maakirjasaatjad? Need on tööstuse ja põllumajanduse eesrindlased, tootmisnovaatorid, kultuuriliselt arenenud ja tehniliselt hästi ettevalmistatud inimesed, kes omavad suurepärast uue tunnet. Praegu on töölis- ja maakirjasaatjad laialdase kultuurilise ja poliitilise silmaringiga inimesed, ühiskondliku kriitika ja enesekriitika arendajad, kes julgelt astuvad välja kõige mahajääva, kõlbmatu vastu, kapitalismi igandite vastu inimeste teadvuses. Need on meie ühiskonna eesrindlikud inimesed, kes isikliku eeskujuga näitavad kommunistlikku suhtumist töösse ja ühiskondlikku omandisse. Niisugused on töölis- ja maakirjasaatjad, niisugune on nõukogude ajakirjanduse aktiiv tänapäeval.

Meie ajalehtedel on kõige soodsamad tingimused oma autorite aktiivi pidevaks laiendamiseks. Kuid mõned toimetused töötavad veel halvasti kirjasaatjate-aktivistidega, ei tõmba ajalehtede töösse veel küllaldaselt kaasa töölisi, kolhoosnikuid, linna- ja maaintelligentsi. Ajakirjanduse töötajail tuleb meeles pidada, et toimetuse massilise töö hoolitussejätmine ei ole mitte ainult lihtne puudus ühe või teise

toimetuse tegevuses, vaid tõsine viga, parteilise ajakirjanduse tähtsaima printsiibi rikkumine.

Laialdase autorite aktiivi kaasatõmbamine, töölis- ja maakirjasaatjate aktiivsuse ja initsiatiivi kasvatamine on ajakirjanduse töö põhilisteks ülesanneteks. Neil peab olema toimetuse igapäevases töös keskne koht. Oma otsuses «Oblasti-, krai- ja vabariiklike ajalehtede koosseisudest» (1940) kohustas partei Keskkomitee toimetajaid «... põhjalikult ümber korraldama toimetuse töö, asetades esikohale ajalehe tööle laialdase kaastööliste aktiivi kaasatõmbamise, töölis- ja maakirjasaatjate uue kaadri kasvatamise ülesande». ¹

Partei Keskkomitee parandas tõsiselt toimetusi ja kohalikke parteiorganeid, kui nad lakkasid osutamast vajalikku tähelepanu tööle ajalehtede ja ajakirjade autorite aktiiviga. Partei Keskkomitee otsuses «Vabariiklike, krai- ja oblasti-ajalehtede kvaliteedi parandamisest ja nende mahu suurendamisest» (1945) näidati, et «ajalehtede toimetused on unarusse jätnud töö autorite aktiiviga ja nõrgendanud oma sidemeid lugejatega. Ajalehtede veergudel ilmuvad harva juhtivate partei- ja nõukogude töötajate, majandusmeeste, inseneride, agronoomide, tööstuse ja põllumajanduse eesrindlike töötajate, teaduse-, kultuuri- ja kunstitegelaste artiklid. Mõned ajalehed on täidetud pealiskaudsete, sisutute artiklitega ja sõnumitega, mis on kirjutatud kuivade kantselei-instruktsioonide stiilis». ²

Partei Keskkomitee kohustas liiduvabariikide kommunistlike parteide keskkomiteesid, partei krai- ja oblastikomiteesid võtma tarvitusele abinõud vabariiklike, krai- ja oblastiajalehtede tõsiseks parandamiseks.

Erakordselt väärtuslikud juhtnõõrid ajalehetoimetuste töö kohta kirjasaatjatega anti partei Keskkomitee otsuses «Abinõudest oblastiajalehtede «Molot» (Rostov Doni ääres), «Volžskaja Kommuna» (Kuibõševi linn) ja «Kurskaja Pravda» parandamise kohta» (1946). Arvestades seda, et tööliste, talupoegade ja intelligentsi hulgast pärinevate kirjasaatjate laialdane kaasatõmbamine ajalehe töösse on tähtsaimaks tingimuseks ajalehtede sisu parandamisel ja nende sidemete tugevdamisel rahvahulkadega, tegi partei

¹ Kogumik «Partei otsused ajakirjandusest», lk. 193 (v. k.).

² Propaganda ja agitatsioon ÜK(b)P otsustes ja dokumentides, Tallinn, 1949, lk. 501.

Keskkomitee ajalehetoimetustele ettepaneku organiseerida pidevat tööd autorite aktiiviga ja praktiseerida aktiivi koosolekute kokkukutsumist toimetuse tööplaanide läbiarutamiseks, samuti lugejate konverentse toimetajate ettekannetega ajalehtede tööst.

Ajakirjanduse alal töötajad peavad tegema tõsised poliitilised järeldused ajakirja «Bolševik» toimetuse vigadest, millelele juhiti tähelepanu partei Keskkomitee otsuses 13. juunist 1949. Selles otsuses öeldi:

«Oma töös ajakirja «Bolševik» toimetuse kolleegium ei ole seotud parteiorganisatsioonidega, toetub kitsale autorite grupile, kes ajakirjas on võtnud monopoolse seisukoha. Toimetuse kolleegium kasutab lubamatuid töömeetodeid: artiklites, mis on saabunud ajakirjale, kirjutatakse ilma autori teadmata juurde uusi tekste, mis põhjalikult muudavad artikli sisu. Selline praktika on bolševistliku ajakirjanduse traditsioonide jäme rikkumine.»¹

Partei Keskkomitee kohustas ajakirja uut toimetuse kolleegiumi kõrvaldama otsuses märgitud puudused ja moonutused toimetuse töös. Ajakirja toimetusele tehti ülesandeks tarvitusele võtta abinõud töö parandamiseks autorite aktiiviga, laiendada ajakirja autorite ringi, kaasa tõmmata ajakirja tööle partei-, nõukogude ja majanduse alal töötajaid, teaduse- ja kultuuritegelasi.

Ajalehtede toimetajatel tuleb tööd nii organiseerida, et iga toimetuse kaastööline peaks tähtsaimaks ülesandeks — oma ajakirjandusliku tegevuse kõrval — mittekoosseisuliste autorite aktiivi kaasatõmbamist, töölis- ja maakirjasaatjate kasvatamist. Ajakirjaniku aktiivsust ei tule hinnata mitte ainult tema poolt kirjutatud artiklite ja sõnumite hulga järgi, vaid ka selle järgi, kuidas ta töötab autorite aktiiviga, kuidas ta aitab toimetuse kollektiivil koondada ajalehe ümber laialdast aktiivi. Tuleb mees pidada, et ajaleht kängub ja muutub ebahuvitavaks, kui toimetuse eemaldub rahvahulkadest, kirjasaatjate aktiivist, kui ta lakkab pidevalt läbi viimast massilist tööd.

Ajalehe ümber arvuka kirjasaatjate aktiivi moodustamisega ei lõpe veel toimetuse massilise organiseerimistöö tähtsus. Side rahvahulkadega peab avalduma kogu toimetuse töös. Nõukogude ajakirjanike kirjanduslik tegevus on

¹ «Pravda», 24. detsembril 1952.

võimatu ilma tihedate sidemeteta töötajatega, parteiorganisatsioonidega.

V. I. Lenin õpetas, et parteilise ajakirjanduse töötajad peavad tegema ajakirjanike alatist tööd — kirjutama kaasaja ajalugu. Kuid nad peavad püüdma kirjutada nii, et nende olukirjeldused tooksid kasu liikumisest vahetult osavõtjatele, kirjutada nii, et soodustada võitlusvahendite, -võtete ja -meetodite teadlikku valikut, mis võimaldaksid vähima jõukulu juures saavutada kõige suuremaid tulemusi.

Ajalehtede töötajad suudavad neid ülesandeid ainult siis edukalt täita, kui nad hästi tunnevad elu, kui nad on tihedates sidemetes rahvaga. Et aktiivselt aidata kommunismiehitajaid, peab tähelepanelikult tundma õppima nende kangelaslikku tööd, andma ruumi kõigele uuele, progressiivsele, sihikindlalt propageerima kõike eesrindlikku. Tähen-dab, peab olema pidevalt nende sündmuste keskel, milles elab partei, elavad rahvahulgad.

Toimetuse massilist tööd, mis on tähtsamaks vahendiks ajalehe sisu parandamisel, tema temaatika lahendamisel, ei tohi muuta mingiks kirjanduslikust tööst eraldatud tegevusalaks. Massiline töö kuulub lahutamatult ajalehe toimetamise protsessi, ta on kõige tihedamalt seotud ajalehtede lehekülgedega.

Meie ajakirjanduse arsenalis on palju erisuguseid massilise töö vorme, nagu näiteks töö kirjasaatjatega, mis on elu poolt kontrollitud ja järele proovitud kõigil sotsialismi ülesehitamise etappidel. Peatume toimetuse töö põhilistel vormidel autorite akiiviga, töölis- ja maakirjasaatjatega.

Individuaalne töö autoriga

Individuaalne töö on toimetuse tähtsaimaks vormiks sidemete pidamisel autoritega ning nende abistamisel kirjanduslikus tegevuses. Oskamatus autorite aktiiviga õigesti töötada viib tõsistele puudustele ja vigadele. Sageli on selle põhjuseks aga asjaolu, et ajalehe kaastöölised ise kirjutavad artikleid mittekoosseisuliste autorite eest.

Kuid selline praktika, kus ajalehe kaastöölised ise kirjutavad artikleid autorite eest, on täielikus vastuolus meie ajakirjanduse traditsioonidega. Milles seisab selle väär praktika kahjulikkus?

Esiteks. Toimetused talitavad valesti, kui nad ise vabastavad meie kaadri kohustusest kirjutada ajakirjanduses

majandusliku ja kultuurilise ülesehitustöö kogemustest, partei-, nõukogude, ametiühingute ja ühiskondliku töö kogemustest. Toome ühe paljudest näidetest.

Toimetus, ütleme, kavatses avaldada tehase direktori artikli. Sel eesmärgil saadetakse oma kaastööline tehasesse. Viimane, vesteldes direktoriga, kogub mitmesuguseid andmeid ja materjale ning kirjutab nende põhjal artikli. Direktoril jääb vaid alla kirjutada. Missugusest autori iseseisvast loomingulisest tööst võib antud juhul juttu olla? Niisugust tööd ei ole. Aga ometi tehase direktor, enne kui ta hakkab ajalehele artiklit kirjutama, peab tõsiselt läbi mõtlema ettevõtte töö mitmesugused küsimused, üldistama fakte, nähtusi, analüüsima neid, lahti mõtestama majandusliku tegevuse kogemused. Ainult sel viisil võib ta kirjutada sisuka, õpetliku artikli, mis toob kasu kõigile.

Teiseks. Autorite aktiivi iseseisva loomingulise töö asendamine ajakirjanike loominguga muudab vaeseks ajalehe sisu. See praktika viib selleni, et mõned ajalehed esinevad majanduse, kultuuri ja parteitöö küsimustes, ilma et nad olukorda vajalikult tunneksid. Kahjuks ei ole veel kadunud niisugused ajalehetöötajad, kes arvavad, et neile on kõik naljaasi, et nad teavad kõik, et nad võivad kirjutada artikli ükskõik missugusel teemal. Niisugune kirjanduslik päevatööline on valmis kirjutama millest vaja ja kelle eest vaja. Aga kontrollimisel selgub, et see töötaja ei süvene tõsiselt mitte ühessegi tööesse, tunneb elu halvasti, ei õpi midagi, kasutab üldisi fraase ja kordab üldtuntud tõdesid. Niisugused «ajakirjanikud» sageli veavad alt ajalehtede toimetusi.

Lõpuks. Autorite eest artiklite kirjutamise praktika kahjulikkus seisab veel selles, et ajalehetoimetus tegelikult kaotab kirjasaatjate aktiivi. Formaalselt on toimetuste aruannetes ära toodud aktivistide nimed, kuid tegelikult neid toimetusel ei ole, ja ajalehed täidetakse koosseisuliste kaastööliste kitsa ringi materjalidega.

Iga ajalehetoimetuse kohuseks on äratada autorite huvi iseseisva kirjasaatja tegevuse vastu, kasvatada neis vastutust oma artiklite eest, mis ilmuvad ajakirjanduses, aidata neid kirjutada ajalehele. Toimetuse pidev töö autorite aktiiviga, töölis- ja maakirjasaatjatega soodustab nende kirjanduslikku kasvu.

N. K. Krupskaja jutustas, kui hoolikalt töötas V. I. Lenin

autoritega. «On tarvis, ütleme, valgustada mingisugust uut teemat. Kirjutamiseks keegi ei avalda soovi. Siis alustab Iljitš juttu sellega, kes tema arvates kõige rohkem sobib selleks, et kirjutada antud teemal, ja hakkab temaga vestlema. Ei tee kohe ettepanekut kirjutada sellel teemal, vaid hakkab temaga rääkima teemat käsitlevatest küsimustest, äratama nende vastu huvi, häälestama teda teatud viisil, kuulab ära, mis ta ütleb. Mõnikord sellest kaugemale asi ei lähe, ja Iljitš valib kellegi teise, hakkab temaga rääkima, ja kui ta näeb, et «näkkab», hakkab ta küsimust lähemalt arutama, vastuste ja vahemärkuste järgi näeb, kuidas inimene valdab teemat, avaldab temale siis üksikasjaliselt oma arvamuse, arendab üksikasjalisemalt oma vaatekohta. Aga pärast teeb ettepaneku — «kirjutage sellel teemal, teil tuleb see hästi välja». Ja inimene võtab sellest kinni, olles kaasa kistud Iljitši suhtumisest, ja sageli lihtsalt kirjeldab tema arvamusi.»¹

See on klassikaline näide individuaalsest tööst autoriga. Just nimelt nii peab iga nõukogude ajakirjanik organiseerima oma töö.

Mõnikord küsitakse, kuidas saavutada seda, et autor kirjutaks artikli, milles peab seisma abi autorile, mis on siin lubatav ja mis mitte? Lubamatu on, kui toimetuse töötajad kirjutavad autorite eest. Kuid see ei tähenda, et tuleb hoopis ära öelda abist autorile.

Ütleme, et toimetaja või toimetuse kaastööline palub parteitöötajat, majandustegelast või tootmisnovaatorit esineda ajalehes järjekordse teemaga. Sel juhul tuleb autoriga üksikasjaliselt rääkida ning kokku leppida, missuguseid küsimusi artiklis valgustada, missuguseid materjale ja fakte kasutada. Niisuguse vestluse tulemusena võidakse koostada artikli plaan. Peale selle aga algab autori iseseisev töö. Materjali avaldamise ettevalmistamise protsessis seda täiendatakse ja redigeeritakse. Kõik see on täiesti lubatav, kuid autori nõusolekul.

Kirjavahetus kirjasaatjatega

Ajalehetoimetus peab sidet autoritega ka kirjavahetuse teel. Ta vastab saabuvatele kirjadele ja sõnumitele, annab kirjalikke ülesandeid autoritele, konsulteerib nendega, annab nõu, kuidas paremini üht või teist teemat käsitleda.

¹ N. K. Krupskaja, Õpime töötama Lenini järgi, lk. 110 (v. k.).

Tuleb ainult lõpp teha formalismile selles asjas, otsustavalt hukka mõista standardne kirjavahetus autoritega. Kirjavahetus peab kaasa aitama kirjasaatjate-ühiskonnategelaste loomingulisele kasvule, materjalide juurdevoolule ajalehte.

Paljud toimetused saadavad perioodiliselt oma aktiivsematele töölis- ja maakirjasaatjatele temaatikad, milles on näidatud toimetust lähemal ajal huvitavad teemad. Temaatikad on otstarbekohane koostada diferentseeritult, s. o. vastavalt erinevatele autorite gruppidele.

Kirjasaatjate aktiivi nõupidamised

Tähtsaks töövormiks autorite aktiiviga on mitmesugused nõupidamised. Praktika näitab, et vabariiklike, krai- ja oblastiajalehtede puhul on niisuguseid nõupidamisi otstarbekohasem läbi viia osakondade kaudu. Nõupidamised kutsutakse kokku osakonna tööplaanide ja avaldamisele tulevate problemaatiliste materjalide läbiarutamiseks, samuti autorite instrueerimiseks.

Häid tulemusi annavad töölis- ja maakirjasaatjate spetsiaalsed nõupidamised. Näiteks korraldab toimetus kohtumise tööliskirjasaatjatega teatud tööstusharu või üksikute ettevõtete töö küsimustes, maakirjasaatjatega aga põllumajanduse, loomakasvatuse, masina-traktorijaamade töö või muudes küsimustes. Niisugused nõupidamised on konkreetsemad ja sihikindlamad, ka saab toimetus siin väärtuslikke ettepanekuid kirjasaatjatelt.

Oblastites ja rajoonides parteikomiteed ja ajalehetoimetused viivad läbi töölis- ja maakirjasaatjate konverentse ja kokkutulekuid. On vaja, et need üritused kannaksid asjalikku iseloomu, et seal tõepoolest arutataks ajakirjanduse töösse puutuvaid küsimusi.

Enne kui kokku kutsuda mingisugust kirjasaatjate nõupidamist, tuleb selgelt ja täpselt kindlaks määrata selle eesmärk: mida toimetus tahab ise saada nõupidamiselt ja mida ta tahab õpetada oma kirjasaatjatele. Ainult hoolika ettevalmistuse puhul võib arvestada ükskõik missuguse massilise ürituse kordaminekut.

Autorite aktiivi seminarid

See töövorm on levinud veel võrdlemisi vähe. Kuid taolised seminarid mittekoosseisuliste autorite aktiivile tugevdavad ajalehe sidet töölis- ja maakirjasaatjatega, annavad

neile kirjasaatja tegevuses vajalikke oskusi, suurendavad nende huvi aktiivse kaastöötegemise vastu ajalehes.

Autorite aktiivi seminare võib läbi viia toimetuste juures, samuti ka suuremates ettevõtetes ja rajoonides. Niisuguse seminari programm koostatakse harilikult 10—12 tunni peale. Plaani võetakse tavaliselt järgmised küsimused: ajakirjanduse järjekordsed ülesanded (kaks-kolm tundi ajalehe töö üksikute lõikude kohta); kirjanduslikud vormid, ajalehežanrid (artikkel, sõnum, informatsiooniline sõnum, följeton jt.); kirjasaatja loominguline töö; seinalehe toimetuse kolleegiumi tegevus jne.

Paljudes Moskva oblasti rajoonides töötavad seinalehtede toimetajate ning töölis- ja maakirjasaatjate seminarid. Need viiakse läbi partei rajoonikomiteede propaganda- ja agitatsiooniosakondade poolt koos rajooniajalehtede toimetustega. «Moskovskaja Pravda» ajakirjanduse kabinet töötas välja seminaride töökorra ja programmi. See programm koosneb järgmistest teemadest: 1. «Seinalehtede ja töölis- ning maakirjasaatjate ülesanded võitluses põllumajanduse edasise tõusu eest». 2. «Seinalehtede toimetuste kolleegiumide töö organiseerimine». 3. «Partei elu ja massilise poliitilise töö küsimuste valgustamine ettevõtetes ja külas». 4. «Kohaliku ajakirjanduse osa eneskriitika ja altpoolt tuleva kriitika arendamisel». 5. «Seinalehe redigeerimine ning töölis- ja maakirjasaatjate sõnumite kirjanduslik parandamine». 6. «Rajooni majanduse arengu perspektiividest». Seminarist osavõtjate loengute ja ettekannete kõrval vahetatakse vastastikku töökogemusi, lahendatakse praktilisi ülesandeid artiklite ja sõnumite kirjutamisviisi ja redigeerimise alal jne.

Reas toimetustes viiakse läbi loomingulisi konsultatsioone autorite aktiivi õpetamiseks. Niisugused üritused väärivad igakülgselt heakskiitu.

Ent toimetused ei või piirduda ainult õppe- ja instruktaazitöö korraldamisega oma autoritele. Peamine seisab selles, et aidata pidevalt oma kirjasaatjaid-ühiskonnategelasi, õpetada neid praktilises töös, arendada neis väärtuslikku uue tunnet, leppimatut suhtumist puudustesse.

Kontrollretked, ühiskondlikud ülevaatused

Peale individuaalse töö autoritega, nendega kirjavahetuse pidamise ning nõupidamiste ja seminaride korraldamise kasutatakse praktilises töös veel niisuguseid

seid kirjasaatjate õpetamise ja kasvatamise vorme nagu seda on kontrollretked ja ühiskondlikud ülevaatused.

Töolis- ja maakirjasaatjate kontrollretked on laialdaselt juurdunud ajalehetoimetuste tööpraktikasse. Ajalehtedes avaldatavate kontrollbrigaadide materjalid on sisukad ja efektiivsed, neis on palju teravaid kriitilisi märkusi, väärtuslikke ettepanekuid.

Kohalikud ajalehed viisid kontrollretki edukalt läbi näiteks niisugustes küsimustes nagu võitlus kokkuhoiurežiimi eest, pillamise vastu («Volžskaja Kommuna» — Kuibõšev), kuidas kasutatakse tehnikat ettevõtetes («Uralski Rabotši» — Sverdlovsk), vabrikumargi au eest («Orlovskaja Pravda»), kolhooside, masina-traktoriamaade ja sovhooside valmisolek põllumajanduslikeks töödeks (vabariiklik kirjasaatjate kontrollretk Valgevenes), kaubandusorganisatsioonide tööst («Krasnõi Sever» — Vologda), laiatarbekaupade tootmisest («Kommunaar» — Tuula), kuidas kasutatakse ettevõtetes tootmisreserve («Brjanski Rabotši») jne.

Kontrollretked on ajalehede kirjasaatjate kollektiivse töö õnnestunud vormiks. Tavaliselt tõmmatakse kontrollretkest osavõtmisele kaasa koos vilunud kirjasaatjate kõrval ka uusi inimesi, neid, kes alles omandavad kirjasaatja töö kogemusi, et nad õpiksid kogutud materjali lahti mõtestama ja sellest vastavaid järeldusi tegema.

Kontrollretke edu oleneb eelkõige sellest, kui hoolikalt toimetus on seda ette valmistanud. Ettevalmistuse käigus tuleb lahendada järgmised küsimused: kontrollretke brigaadi ja tema juhtide valimine; kontrollretkest osavõtjate üksikasjaline instrueerimine, konkreetsete ülesannete andmine eribrigaadidele; plaani koostamine kontrollretke tulemuste valgustamiseks ajalehes; rajooni- ja linnaajalehede ning seinalehete toimetuste kolleegiumide kontrollretkest osavõtmisele kaasatõmbamine.

Mõningad oblasti-, linna- ja rajooniajalehed organiseerivad mitmesuguseid ühiskondlikke ülevaatusi, milledest samuti võtavad osa kirjasaatjate brigaadid. Viimasel ajal on läbi viidud ühiskondlikke ülevaatusi tööstus-ettevõtetes seadmete kasutamise ja seisukorra kohta, kolhoosides loomakasvatustfarmide töö kohta, tööklubides ja mujal.

Ajalehe aktiivi töövormid eesrindlike kogemuste propageerimisel

Iga toimetus võib kasutada ka teisi massilise töö vorme, mis võimaldavad ajakirjanduse tööle kaasa tõmmata aktiivsete kirjasaatjate, s. o. tootmisnovaatorite ja põllumajanduse eesrindlaste laialdase ringi. Nende vormide hulka kuuluvad veel mittestatsionaarsed nõupidamised, kohtumised tootmisnovaatoritega kas toimetustes või ettevõtetes, mitšuurinlikud õhtud kolhoosides, tehnilised leheküljed, võistluse eesrindlaste tribüünid jne.

Suure eduga kasutatakse toimetuses loomingulisi kohtumisõhtuid mitmesuguste lugejategruppidega. Harilikult need viiakse läbi nii: toimetus teeb mõne majandus- või kultuuriala töötajate grupile ettepaneku arutada läbi teatud, neid huvitavad aktuaalsed küsimused, seejärel aga avaldada nende arvamuste ja ettepanekute kohta artikkel ajalehes.

Eesrindlike kogemuste propageerimiseks on huvitav kasutada ka sotsialistlikust võistlusest osavõtjate kirjavahetust, organiseerida vastastikust kontrolli, ekskursionsioone. Näiteks võistlevad juba ammu omavahel Donbassi ja Gruusia kaevurid. Ajalehed «Zarja Vostoka» ja «Vorošilovgradskaja Pravda» avaldavad oma veergudel kaevurite kirjavahetust. Ajalehe «Sotsialistišeski Donbass» initsiatiivil saadeti grupp eesrindlikke töölisi suurehitustele tööde käiguga tutvumiseks ja ehituste vajaduste väljaselgitamiseks. Selle käigu tulemusena ilmus ajalehes pikem kirjutus, kus muuhulgas tehti ettepanek organiseerida Stalino oblasti ettevõtete vahel sotsialistlik võistlus suurehituste tellimiste ennetähtaegseks täitmiseks.

Hästi on korraldatud sotsialistlik võistlus nelja naaber-rajooni, nimelt Läti NSV Valka rajooni ja Eesti NSV Valga, Tõrva ja Võru rajooni põllumajandusala töötajate vahel. Eriti tihedad suhted valitsevad siin kahe esimesena nimetatud rajooni vahel, kes omavahel võistlevad juba kauemat aega.

Selleks et sotsialistlikust võistlusest osavõtjaid pidevalt informeerida võistluse käigust, on igas rajoonis moodustatud nn. kollektiivne korrespondent. Selleks on igas rajoonis kohaliku ajalehe toimetus. Viimase ülesandeks on koguda vajalikke andmeid, avaldada need oma ajalehes ning informeerida ka teisi toimetusi võistluse käigust oma

rajoonis. Sageli praktiseerivad toimetused ka temaatiliste lehekülgede vahetamisi, missugust üritust tuleb igati tervitada. Selline hästikorraldatud sotsialistlik võistlus on palju kaasa aidanud põllumajanduslike ülesannete paremaks lahendamiseks võistlevais rajoonides.

Lugejad annavad hea hinnangu niisugusele ajalehe massilise töö vormile nagu «ankeet». Nii pöördusid mõned toimetused tööliste, inseneride, tehnikute, kolhoosnikute, agronomide ja teadlaste poole küsimusega, missuguste töösaavutustega nad kavatsevad tähistada eelolevat aastat. Vastused paigutati ajalehtedesse. «Ankeedi» vormi on sobiv kasutada mitte ainult seoses mingisuguste tähtpäevadega. Ka harilikel päevadel võivad toimetused pöörduda töötajate poole mitmesuguste küsimustega, avaldades seejärel sisukamad vastused ajalehes.

Tugevdada sidet lugejatega

Kogu toimetuse massiline organiseerimistöö peab olema suunatud sidemete laiendamisele ja tugevdamisele lugejatega, ajalehe taseme tõstmisele. Toimetuse ja kogu toimetuse kollektiiv peavad täpselt teadma, mida nõuab lugeja ajalehelt, missugused on tema arvamused avaldatud materjalide kohta, millised on tema soovid. Me oleme kohustatud pidevalt hoolitsema selle eest, et võimalikult paremini rahuldada lugejate nõudmisi, et ajalehe sõna jõuaks iga töötajani, ärataks temas mõtteid, tõstaks tema tootmisalast ja ühiskondlik-poliitilist aktiivsust.

V. I. Lenin omistas suurt tähtsust lugejate arvamustele, märkustele ja ettepanekutele. Teadaandes «Rabotšaja Gazeta» väljaandmise kohta 1910. aastal ta kirjutas:

«Me loodame kohalike organisatsioonide ja üksikute töölisrühmade abile, sest ainuüksi nende aktiivne töö ajalehe kallal, ainuüksi nende toetus, nende arvamused, nende artiklid, materjalid, andmed ja märkused võivad jalule seada ja tagada «Rabotšaja Gazeta» väljaandmise.»¹

On tarvis sagedamini kokku kutsuda lugejaid, pidada nendega nõu, tähelepanelikult kuulata nende arvamusi. Seejuures ei ole tarvis korraldada paraadlikke koosolekuid, vaid asjalikke jutuajamisi lugejatega ajalehe töö paremast korraldamisest. Las lugeja ütleb, mis talle ajalehes

¹ V. I. Lenin, Teosed, 16. kd., Tallinn, 1953, lk. 272.

meeldib ja mis tema arvates on halb. Nõukogude lugeja on kõige nõudlikum lugeja, kõige teravam kriitik ja parim abiline ajalehe töös.

Niisugused on ajalehetoimetuste massilise töö põhilised ülesanded ja vormid, niisugused on abinõud, et parandada tööd autorite aktiiviga.

*

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei ajakirjanduse paljuaastased kogemused õpetavad, et kogu ajalehe tegevuse edu oleneb parteilisest juhtimisest, toimetuse töö õigest organiseerimisest. Need kogemused õpetavad ideelise töö julge ühendamise vajadust organisatsioonilise tööga.

Organisatsiooniliste küsimuste õige lahendamine, toimetuse massilise töö laiaulatuslik korraldamine aitavad kaasa ajalehtede ideelise taseme tõstmisele, nende sidemete laiendamisele määratu suure, rahva hulgast pärinevate kirjasaatjate armeega, tõstavad veel kõrgemale ajakirjanduse osatähtsuse kommunismi ülesehitamise suures töös.

SISUKORD

Sissejuhatus	3
Ajalehetoimetuse töö organiseerimise põhiprintsiibid	6
Kohaliku ajalehetoimetuse töö organiseerimine	19
Toimetaja, toimetuse kolleegium	19
Sekretariaat	28
Toimetuse osakonnad	32
Ajalehe korrespondendid	35
Töökord ajalehenumbri väljalaskmisel	38
Ajalehetoimetuse töö planeerimine	53
Plaan on ajalehe eduka toimetamise tähtsaim tingimus	53
Ajalehe planeerimise iseärasused	56
Planeerimise kord ajalehes	57
Täitmise kontroll	61
Ajalehetoimetuse massiline töö	63
Massiline töö on parteilise ajalehe juhtimise meetod	63
Individuaalne töö autoriga	67
Kirjavahetus kirjasaatjatega	69
Kirjasaatjate aktiivi nõupidamised	70
Autorite aktiivi seminarid	70
Kontrollretked, ühiskondlikud ülevaatused	71
Ajalehe aktiivi töövormid eesrindlike kogemuste propageerimisel	73
Tugevdada sidet lugejatega	74

А. Гребнев

ОРГАНИЗАЦИЯ РАБОТЫ РЕДАКЦИИ ГАЗЕТЫ

На эстонском языке

Эстонское Государственное Издательство
Таллин, Пярну маантс 10

*

Toimetaja H. Seping
Tehniline toimetaja M. Aardma
Korrektorid O. Sepp ja E. Liiv

Ladumisele antud 9. VIII 1956. Trükkimisele antud 18. IX 1956. Paber 54×84, 1/16.
Trükipoognaid 4,75. Formaadile 60×92 kohaldatud trükipoognaid 3,9. Arvutus-
poognaid 4,33. Trükiarv 1000. Tell. nr. 1546.

Trükikoda «Bolševik», Viljandi, V. Kingissepa 26/31.

Hind rbl. 1.—

Rbl. 1.—

A-21192

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00365683 4